

بسم الله الرحمن الرحيم

چگونگی پیشبرد اهداف در منطق فاطمی (شرح خطبه حضرت زهرا س نزد زنان مهاجر و انصار در بستر)

(فاطمیه دوم ۱۴۴۶) (۱۱-۱۵ آذر ۱۴۰۳) هیات عاشقان مهدی شاهرود

حسین سوزنچی

جلسه اول (۱۱ آذر ۱۴۰۳)

يَا مُمْتَحَنَةُ امْتَحَنَكَ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَكَ فَوَجَدَكَ لِمَا امْتَحَنَكَ صَابِرَةً وَ زَعَمْنَا أَنَا لَكَ أَوْلِيَاءُ وَ مُصَدِّقُونَ وَ صَابِرُونَ
لِكُلِّ مَا أَتَانَا بِهِ أَبُوكَ ص وَ أَتَانَا بِهِ وَصِيُّهُ ع فَإِنَّا نَسْأَلُكَ إِن كُنَّا صَادِقِينَ إِلاَّ الْحَقَّتْنَا بِتَصَدِيقِنَا لَهُمَا بِالْبُشْرَى لِنُبَشِّرَ أَنْفُسَنَا بِأَنَّا قَدْ طَهَّرْنَا
بِوَالَيْتِكَ. (تهذيب الأحكام، ج ۶، ص ۱۰)

دورنمای بحث:

وقتی بیماری حضرت اوج گرفت زنان ماجر و انصار به عیادت ایشان رفتند و ایشان مطالبی گفتند که منطق ایشان را بخوبی نشان می‌دهد. جمله آخرش در واقع خلاصه کل مطلب را بیان می‌کند: « يَا حَسْرَتِي لَكُمْ وَ أَنِّي بِكُمْ وَ قَدْ عَمِيَتْ عَلَيْكُمْ أَنْ لَنْزِمُكُمْوهَا وَ أَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ» ابراز تاسف و حسرت بر آنها و تعجب از مسیری که می‌روند و تذکر به کور شدن آنها و اینکه بنا نیست افراد را به اکراه هدایت کنند.

این توضیح ایشان بسیار شباهت دارد با فرازی از آیه‌الکرسی:

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (بقره/۲۵۶) اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا أُولِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ
إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (بقره/۲۵۷)

ما در جهان آمده‌ایم که امتحان بشویم؛

اهل بیت را قبل از ورود به دنیا امتحان کردند و چون موفق شدند فرستادند که آنها ما را در این امتحان کمک کنند؛ و ما مادام

که:

(۱) صحنه امتحان بودن را درست نفهمیم (فکر کنیم برای کار خاصی آمده‌ایم غیر از امتحان پس دادن)

(۲) چگونگی کمک کردن آنها را نفهمیم (به جای رشد دادن، انتظار قلب رساندن داشته باشیم)

(۳) خودمان به هدایت آنها تن ندهیم (اقدامی که از ما می‌خواهند انجام ندهیم)

به ثمر نخواهیم رسید (فقط مایه حسرت خود و آنها خواهیم بود) و آنان هم کاری به کار ما نخواهند داشت.

در این جلسات می خواهیم این سبک هدایتی ایشان را باز کنیم (یعنی مورد ۲) و به عنوان مقدمه به سراغ مقدمات دیگر هم می‌رویم.

ابتدا این خطبه‌ای را که ایشان در آن بیماری ایراد فرمودند مرور کنیم. این حدیث حداقل با ۶ سند و ۶ راوی کاملاً متفاوت روایت شده است:

۱. ابن طیفور (از علمای بزرگ اهل سنت م ۲۸۰) در بلاغات النساء، ص: ۳۲ (از عطیه عوفی^۱)

۲. احمد بن عبدالعزیز جوهری (متوفی ۳۲۳) در السقیفه و فدک ص ۱۱۷-۱۱۸^۲ (از فاطمه بنت الحسین) [اصل این کتاب موجود نیست؛ آنچه الان هست فرازهایی از آن است که ابن ابی الحدید در شرح نهج البلاغه خود آورده؛ این فراز در شرح نهج البلاغه لابن ابی الحدید، ج ۱۶، ص: ۲۳۳-۲۳۴]

۳. ابن عقده کوفی (م ۳۳۲) (از امام صادق از پدرشان از امام سجاده) در فضائل امیر المؤمنین علیه السلام، (ص ۶۲-۶۳)^۳

۴. شیخ صدوق (۳۸۰) با دو سند (که یکی به فاطمه بنت الحسین با اتصال شیخ جوهری؛ و دیگری از طریق سادات حسنی به حضرت علی ع می‌رسد^۴) در معانی الأخبار، ص ۳۵۴-۳۵۶ که اولی وی را آوردیم

۵. شیخ طوسی (۴۶۰) (از قول ابن عباس) در الامالی (للطوسی)، ص: ۳۷۴-۳۷۶^۵

- محمد بن جریر طبری صغیر (قرن ۵ معاصر شیخ طوسی و نجاشی بعد ۴۱۱ زنده بوده؛ چون درباره ابن غضائری می‌گوید رحمه الله) این را با اتصال به سند ابن عقده در دلائل الإمامة، ص: ۱۲۵-۱۲۸ و با اتصال به سند جوهری در دلائل الإمامة، ص ۱۲۸-۱۲۹

۶. طبرسی (۵۸۸) در الإحتجاج علی اهل اللجاج (للطبرسی)، ج ۱، ص: ۱۰۸-۱۰۹^۶ از سُوَيْدُ بْنُ غَفَلَةَ (از اصحاب امیرالمومنین ع که حوالی سال ۸۰ رحلت کرد. زمان پیامبر ص اسلام آورد اما همان روز دفن پیامبر به مدینه رسید و ایشان را درک نکرد). این توضیح آخری از اوست: قَالَ سُوَيْدُ بْنُ غَفَلَةَ فَأَعَادَتِ النَّسَاءُ قَوْلَهَا عَ عَلَى رِجَالِهِنَّ فَجَاءَ إِلَيْهَا قَوْمٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ مُعْتَذِرِينَ وَقَالُوا يَا سَيِّدَةَ النَّسَاءِ لَوْ كَانَ أَبُو الْحَسَنِ ذَكَرَ لَنَا هَذَا الْأَمْرَ قَبْلَ أَنْ يُبْرَمَ الْعَهْدُ وَ يُحْكَمَ الْعَقْدُ لَمَا عَدَلْنَا عَنْهُ إِلَى غَيْرِهِ. فَقَالَتْ عَ إِلَيْكُمْ عَنِّي فَلَا عُدْرَ بَعْدَ تَعْدِيرِكُمْ وَ لَا أَمْرَ بَعْدَ تَفْصِيرِكُمْ.

حضرت در آن خطبه می‌فرماید: من دیگر نمی‌خواهم در دنیا بمانم و کاری به کار شما ندارم؛ چون شما نخواستید تن به هدایت ما بدهید؛ بعد اشاره‌ای می‌کنند که اگر علی ع زمام امور را به دست می‌گرفت چگونه کمکتان می‌کرد و چون این را

نمی‌فهمیدید در کمال تأسف مسیر دیگری را در پیش گرفتید و چه آینده‌ای خواهید داشت و جمع‌بندی می‌کند که سبک ما این نیست که به زور شما را هدایت کنیم.

متن به نقل از معانی الأخبار، ص: ۳۵۴-۳۵۵ (مواردی که داخل گروه با رنگ مشکی اضافه شده توضیح لغت است)

باب معانی قول فاطمه ع لنساء المهاجرین و الأنصار فی علتها

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَطَّانُ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحُسَيْنِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الطَّيِّبِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ حَمِيدِ اللَّخْمِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ زَكَرِيَّا قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُهَلَّبِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أُمِّهِ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْحُسَيْنِ ع قَالَ:

لَمَّا اشْتَدَّتْ عَلَيْهِ فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ ص اجْتَمَعَ عِنْدَهَا نِسَاءُ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ (احتمالا اینها همانها هستند که پیامبر دستور داد در شب زفاف ایشان جشن بگیرند؛ مناقب (لابن شهر آشوب)، ج ۳، ص ۳۵۴)

فَقُلْنَ لَهَا: يَا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ كَيْفَ أَصْبَحْتَ مِنْ عِلَّتِكَ؟

ابتدا بیان می‌کند که من با دنیا و مردان شما (جامعه شما) چه نسبتی دارم و در چه روندی به این رسیدم که دیگر کاری به کارشان ندارم:

می‌فرماید: من دیگر علاقه‌ای به دنیا ندارم (علاقه آنها از این باب بود که هدایت کنند؛ وقتی افراد دیگر نمی‌خواهند هدایت شوند، دیگر انگیزه‌ای برای ماندن ندارند) و با مردان شما (جامعه شما) به وضعیتی رسیده‌ام دیگر کاری به کارشان ندارم.

فَقَالَتْ: أَصْبَحْتُ وَاللَّهِ عَائِفَةً وَكَارِهَةً [کارهه] لِدُنْيَاكُمْ قَالِيَةً [مبغضه] لِرِجَالِكُمْ لَفْظَتُهُمْ [طرح الشيء من الفم كراهه له] قَبْلَ أَنْ عَجَمْتَهُمْ [عَجَمَ الْعَوْدَ: چوب را به دندان گرفت تا سفتی و سستی آنرا بیازماید] وَ شَنَأْتَهُمْ [أَبْغَضْتَهُمْ] بَعْدَ أَنْ سَبَرْتَهُمْ [امتحتتهم] ...

۱. و حدثني هارون بن مسلم بن سعدان عن الحسن بن علوان عن عطية العوفي قال: لما مرضت فاطمة ع المرضة التي توفيت بها دخل النساء عليها فقلن كيف أصبحت من علتك يا بنت رسول الله؟ قالت: «أصبحت والله عائفة لديناكم قالية لرجالكم لفظتهم بعد أن عجمتهم و شئناهم بعد أن سبرتهم فقبحا لفلول الحد و خور القنا و خطل الرأي و بئسما قدمت لهم أنفسهم أن سخط الله عليهم و في العذاب هم خالدون لا جرم لقد قلدتهم ربقتهم و شنت عليهم عارها فجدعا و عقرا و بعداً للقوم الظالمين و يحهم أنى زحزحوها عن رواسي الرسالة و قواعد النبوة و مهبط الروح الأمين الطين بأمور الدنيا و الدين ألا ذلك هو الخسران المبين و ما الذي نعموا من أبي الحسن نعموا و الله منه نكير سيفه و شدة وطأته و نكال وقعته و تتمره في ذات الله و يا لله لو تكافتوا على زمام نبذه رسول الله ص لسار بهم سيرا سجحا لا يكلم خشاشه و لا يتتبع ركبته و لأوردهم منهلا رويافضاضا تطفح ضفتاه و لأصدرهم بطانا قد تحرى بهم الرى غير متجل منهم بطائل بعمله الباهر و ردعه سورة الساغب و لفتحت عليهم بركات من السماء و سياًخذهم الله بما كانوا يكسبون ألا هلمن فاسمعن و ما عشتن أركان الدهر عجبا إلى أى لجأ لجئوا و أسندوا و بأى عروة تمسكوا و لبئس المولى و لبئس

العَشِيرُ استبدلوا والله الذنابي بالقوادم والعجز بالكاهل فرغما لمعاطس قوم يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ وَيَجْهَمُ أَمَّنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ أَمَا لَعَمْرُ الْإِهْكَنَ لَقَد لَقِحتَ فَنظَرَةً رِيثَمَا تَنْتَجِ ثَم اِحْتَلَبُوا طَلَاعَ الْقَعْبِ دَمَا عَيْبِطَا وَذَعَا فَا مَقْرَا هِنَالِكَ يَخْسِرُ الْمُبْطُلُونَ وَيَعْرِفُ التَّالُونَ غَبَ مَا أَسَسَ الْأَوْلُونَ ثَم أَطْبِيبُوا عَن أَنْفُسِكُمْ نَفْسَا وَطَأْمَنُوا لِلْفِتْنَةِ جَأْشَا وَابْشَرُوا بِسَيْفِ صَارْمٍ وَبَقْرَحٍ شَامِلٍ وَاسْتَبْدَادِ مِنَ الظَّالِمِينَ يَدْعُ فِيكُمْ زَهِيدَا وَجَمْعَكُمْ حَصِيدَا فَيَا حَسْرَةً لَكُمْ وَأَنَّى بِكُمْ وَقَد عَمِيتَ عَلَيْكُمْ أ نُّزِمِكُمْوَهَا وَأَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ» ثَم أَمْسَكْتَ ع.

٢. و حدثنا محمد بن زكريا، قال: حدثنا محمد عبد الرحمن المهلبى، عن عبد الله بن حماد بن سليمان، عن أبيه، عن عبد الله بن حسن بن حسن، عن أمه فاطمة بنت الحسين عليها السلام، قالت: لما اشتد بفاطمة بنت رسول الله صلى الله عليه وآله الوجع و ثقلت فى علتها، اجتمع عندها نساء من نساء المهاجرين و الأنصار، فقلن لها: كيف أصبحت يا ابنة رسول الله صلى الله عليه وآله و سلم قالت: و الله أصبحت عائفة لذنباكم، قالية لرجالكم، لفظتكم بعد أن عجمتكم و شنتهم بعد أن سبرتكم فقبحا لفلول الحد و خور القنأة، و خطل الرأى، و لبئس ما قدمت لهم أنفسهم أن سخط الله عليهم و فى العذاب هم خالدون لا جرم قد قلدتكم ربقتها، و شنت عليهم غارتها، فجدعا و عقرا، و سحقا للقوم الظالمين، و يحهم أين زحزحوها عن رواسى الرسالة، و قواعد النبوة، و مهبط الروح الأمين، و الطيبين بأمر الدنيا و الدين، ألا ذلك هو الخسران المبين، و ما الذى تقموا من أبى الحسن، تقموا و الله نكير سيفه، و شدة وطأته، و نکال وقعته، و تنمره فى ذات الله، و تالله لو تكافؤا عن زمام نبذه اليه رسول الله صلى الله عليه و آله لا عتلقه، و لسار اليهم سيرا سمجا، لا تكلم حشاشته، و لا يتعتع راكبه، و لأوردهم منهلا نميرا ففضاضا يطفح ضفتاه، و لأصدرهم بطانا قد تحير بهم الرأى، غير متحل بطائل، الا بغمر الناهل، و روعه سورة الساغب، و لفتحت عليهم بركات من السماء و الأرض، و سيأخذهم الله بما كانوا يكسبون*، ألا هلم فاستمع و ما عشت أراك الدهر عجبه، و ان تعجب فقد أعجبك الحادث، الى أى لجأ استندوا، و بأى عروة تمسكوا، لبئس المولى و لبئس العشير، و لبئس للظالمين بدلا، استبدوا و الله الذنابي بالقوادم، و العجز بالكاهل، فرغما لمعاطس قوم يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَ لَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ وَيَجْهَمُ - أَمَّنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ .

أما عمرى الله لقد لقت فنظرة ريثما تنتج، ثم احتلموها طلاع العقب دما عبيكا و ذعاقا مقرا هنالك يخسر المبطلون، و يعرف التالون غب ما أسس الأولون، ثم طبيوا عن أنفسكم نفسا، و اطمنوا للفتنة جأشا، و ابشروا بسيف صارم، و خرج شامل، و استبداد من الظالمين يدع فيكم زهيدا، و جمعكم حصيدا، فيا حسرة عليكم، و أنى لكم و قد عميت عليكم أ نُّزِمِكُمْوَهَا وَ أَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ، وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ*، و صلاته على محمد خاتم النبيين، و سيد المرسلين.

٣. قال: حدثنى محمد بن المفضل بن إبراهيم بن المفضل بن قيس الأشعري، قال: حدثنا على بن حسان، عن عمه عبد الرحمن بن كثير، عن أبى عبد الله جعفر بن محمد عليه السلام، عن أبيه عن جدّه على بن الحسين عليهم السلام، قال: لما رجعت فاطمة إلى منزلها فتشكت و كان وفاتها فى هذه المرضة، دخل إليها النساء المهاجرات و الأنصاريات، فقلن لها: كيف أصبحت يا بنت رسول الله؟

فقالت: أصبحت و الله عائفة لذنباكم، قالية لرجالكم، شنتهم بعد إذ عرفتهم، و لفظتكم بعد إذ سبرتكم، و رميتهم بعد أن عجمتكم، فقبحا لفلول الحد و خطل الرأى و عثور الجد، و خوف الفتنة: لبئس ما قدمت لهم أنفسهم أن سخط الله عليهم و فى العذاب هم خالدون»، لا جرم لقد قلدتكم ربقتها، و شنت عليهم عارها، فجدعا و عقرا و بعدا للقوم الظالمين، و يحهم أنى زحزحوها عن رواسى الرسالة، و قواعد النبوة و مهبط الروح الأمين بالوحى المبين، الطيبين بأمر الدنيا و الدين ألا ذلك هو الخسران المبين!

ما الذى تقموا من أبى حسن؟ تقموا- و الله- منه شدة وطأته و نکال وقعته، و نكير سيفه، و تبجره فى كتاب الله، و تنمره فى ذات الله.

وَأِيمَ اللَّهِ لَوْ تَكَافَوْا عَنْ زِمَامِ نَبِيهِ رَسُولِ اللَّهِ لَاعْتَلَقَهُ ثُمَّ لَسَارَ بِهِمْ سِيرًا سَجْحًا، لَا يَكْلَمُ خَشَاشَهُ، وَلَا يَتَتَعَّعُ رَاكِبَهُ، وَلَا أُورِدُهُمْ مِنْهَا رَوِيًّا صَافِيًا فُضْفَاضًا تَطْفَحُ ضَفَّتَاهُ، ثُمَّ لِأَصْدَرِهِمْ بَطَانًا قَدْ تَخِيرَ لَهُمُ الرِّىَ غَيْرَ مُتَحَلِّبٍ مِنْهُ بِطَائِلٍ إِلَّا بِغَمْرِ المَاءِ وَرَدَعَهُ سُورَةَ السَّاعِبِ، وَلا نَفْتَحَتْ عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ، وَ لَكُنْهُمْ بَغْوًا فِيسَاخِذِهِمُ اللّٰهُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ.

أَلَا فَاسْمَعْنَ. وَ مِنْ عَاشٍ أَرَاهُ الدَّهْرَ العَجَبِ، وَ إِنْ تَعَجِبْنَ فَانظُرْنَ إِلَى أَىِّ نَحْوٍ اتَّجَهُوا؟ وَ عَلَى أَىِّ سِنْدٍ اسْتَدْوُوا؟ وَ بِأَىِّ عُرْوَةٍ تَمَسَّكُوا؟ وَ لِمَنْ اخْتَارُوا؟ وَ لِمَنْ تَرَكَوا؟ لِبَيْسِ المَوْلَى، وَ لِبَيْسِ العَشِيرِ. اسْتَبَدَّلُوا وَ اللّٰهُ الذَّنَابِيَّ بِالقَوَادِمِ، وَ العَجْزَ بِالكَاهِلِ، فَرَغِمَا لِمَعَاطِسِ قَوْمٍ يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ يَحْسِنُونَ صِنْعًا أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ المَفْسُدُونَ وَ لَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ، أَمْ فَمَنْ يَهْدِي إِلَى الحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ».

أَمَّا لِعَمْرِ اللّٰهُ لَقَدْ لَقِحتْ، فَانظروها تنتج ثم احتلبوا طلاع القعب دما عبيطا و ذعافا ممقرا، هنالك خسر المبطلون، و عرف التالون غب ما أسس الأولون. ثم طيبوا بعد ذلك نفسا، و اطمئنتوا للفتنة جأشا، و ابشروا بسيف صارم، و هرج شامل، و استبداد من الظالمين، يدع فيثكم زهيدا، و جمعكم حصيدا، فيا خسرى لكم، و كيف بكم و قد عميت عليكم؟ أ نلزمكموها و أنتم لها كارهون

٤ . وَ حَدَّثَنَا بِهِذَا الحَدِيثِ أَبُو الحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الحَسَنِ المَعْرُوفُ بِأَبْنِ مَقْبَرَةَ القَزْوِينِيِّ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللّٰهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَنِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ حَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ع قَالَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الهَاشِمِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ع قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ع قَالَ: لَمَّا حَضَرَتْ فَاطِمَةُ ع الوفاة دَعَتْنِي فَقَالَتْ أَمْنَفُذْتُ أَنْتَ وَصِيَّتِي وَ عَهْدِي قَالَ قُلْتُ بَلَى أَنْفَذَهَا فَأَوْصَتْ إِلَيَّ وَ قَالَتْ إِذَا أَنَا مِتُّ فَادْفِنِي لَيْلًا وَ لَا تُؤَذِّنَنَّ رَجُلَيْنِ ذَكَرْتَهُمَا قَالَ فَلَمَّا اشْتَدَّتْ عِلَّتُهَا اجْتَمَعَ إِلَيْهَا نِسَاءُ المَهَاجِرِينَ وَ الأَنْصَارِ فَقُلْنَ كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا بِنْتَ رَسُولِ اللّٰهِ مِنْ عِلَّتِكَ فَقَالَتْ أَصْبَحْتُ وَ اللّٰهُ عَائِفَةٌ لَدُنْيَاكُمْ وَ ذَكَرَ الحَدِيثَ نَحْوَهُ.

٥ . أَخْبَرَنَا الحَقَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا الدَّعْبَلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الخَزَّازُ بِبَغْدَادَ بِالكِرْخِ بِدَارِ كَعْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو سَهْلِ الرَّقَّاءِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ الدَّعْبَلِيُّ: وَ حَدَّثَنَا أَبُو يَعْقُوبَ إِسْحَاقُ بْنُ إِبرَاهِيمَ الدَّبْرِيُّ بِصَنْعَاءِ الأَيْمَنِ فِي سَنَةِ ثَلَاثٍ وَ ثَمَانِينَ وَ مِائَتَيْنِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُبَيْةَ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: دَخَلْتُ نِسْوَةَ مِنَ المَهَاجِرِينَ وَ الأَنْصَارِ عَلَى فَاطِمَةَ بِنْتَ رَسُولِ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ آلهِ وَ عَدَنَهَا فِي عِلَّتِهَا، فَقُلْنَ لَهَا: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنْتَ رَسُولِ اللّٰهِ، كَيْفَ أَصْبَحْتَ فَقَالَتْ: أَصْبَحْتُ وَ اللّٰهُ عَائِفَةٌ لَدُنْيَاكُمْ، قَالِيَةً لِرِجَالِكُنَّ، لَفْظَتُهُمْ بَعْدَ إِذْ عَجَمْتُهُمْ، وَ سَمَّيْتُهُمْ بَعْدَ إِذْ سَبَرْتُهُمْ، فَقَبِحَا لِأَفْوَنِ الرَّأْيِ وَ خَطَلِ القَوْلِ وَ خَوْرِ القَنَاءِ، وَ «لِبَيْسِ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُمْ أَنفُسَهُمْ أَنْ سَخَطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَ فِي العَذَابِ هُمُ خَالِدُونَ» وَ لَا جَرَمَ وَ اللّٰهُ لَقَدْ قَلَّدْتُهُمْ رِبْقَتَهُ، وَ سَنَنْتُ عَلَيْهِمْ عَارَهَا، فَجَدَعَا وَ رَغِمَا لِقَوْمِ الظَّالِمِينَ. وَ يَجْهَمُ، أَنِّي زَحَزَحُوهَا عَنْ أَبِي الحَسَنِ! مَا نَقَمُوا وَ اللّٰهُ مِنْهُ إِلَّا نَكِيرَ سَيْفِهِ، وَ نَكَالَ وَقَعِهِ، وَ تَمَرَّهُ فِي ذَاتِ اللّٰهِ، وَ تَالَلَهُ لَوْ تَكَافَوْا عَلَيْهِ عَنْ زِمَامِ نَبِيهِ إِلَيْهِ رَسُولِ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ آلهِ وَ عَدَنَتْهُ، ثُمَّ لَسَارَ بِهِمْ سِيرًا سَجْحًا، فَإِنَّهُ قَوَاعِدُ الرِّسَالَةِ، وَ رَوَاسِي النُّبُوَّةِ، وَ مَهَيْطُ الرُّوحِ الأَمِينِ وَ البَطِينِ بِأَمْرِ الدِّينِ فِي الدُّنْيَا وَ الآخِرَةِ «أَلَا ذَلِكَ هُوَ الخُسْرَانُ المَبِينُ». وَ اللّٰهُ لَا يَكْتَلِمُ خَشَاشَهُ، وَ لَا يَتَتَعَّعُ رَاكِبَهُ، وَ لا أُورِدُهُمْ مِنْهَا رَوِيًّا فُضْفَاضًا، تَطْفَحُ ضَفَّتَاهُ، وَ لِأَصْدَرِهِمْ بَطَانًا قَدْ خَيْرَ بِهِمُ الرِّىَ غَيْرَ مُتَحَلِّبٍ مِنْهُ بِطَائِلٍ إِلَّا بِغَمْرِ النَّاهِلِ وَ رَدَعِ سُورَةَ السَّاعِبِ، وَ لَفْتَحَتْ عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الأَرْضِ وَ سَيَاخِذِهِمُ اللّٰهُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ.

فَهَلْمْ فَاسْمَعْنَ، فَمَا عَشَتْ أَرَكَ الدَّهْرُ العَجَبِ، وَ إِنْ تَعَجَبَ بَعْدَ الحَادِثِ، فَمَا بِالْهَمِّ بِأَىِّ سِنْدٍ اسْتَدْوُوا، أَمْ بِأَيَّةِ عُرْوَةٍ تَمَسَّكُوا «لِبَيْسِ المَوْلَى وَ لِبَيْسِ العَشِيرِ» وَ بَيْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا. اسْتَبَدَّلُوا الذَّنَابِيَّ بِالقَوَادِمِ، وَ الحُرُونَ بِالقَاحِمِ، وَ العَجْزَ بِالكَاهِلِ، فَتَعَسَّأَ لِقَوْمٍ «يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ يَحْسِنُونَ صِنْعًا»، «أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ المَفْسُدُونَ وَ لَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ»، «أَمْ فَمَنْ يَهْدِي إِلَى الحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ» لَقِحتْ فَظَنَرَةً رَيْثَمَا تُنْتِجُ، ثُمَّ احْتَلَبُوا طِلَاعَ القَعْبِ دَمًا عَبِيطًا وَ ذَعَافًا مِمَّضًا، هُنَالِكَ يَخْسِرُ المَبْطُلُونَ وَ يَعْرِفُ التَّالُونَ غَبَّ مَا أُسَّسَ الأَوَّلُونَ، ثُمَّ طَيَّبُوا بَعْدَ ذَلِكَ عَنْ أَنفُسِكُمْ

لَفْتَنَتِهَا، ثُمَّ اطْمَنُّوا لِلْفِتْنَةِ جَاشًا، وَابْشَرُوا بِسَيْفِ صَارِمٍ وَهَرَجٍ دَائِمٍ شَامِلٍ وَاسْتِبْدَادٍ مِنَ الظَّالِمِينَ، يَدْعُ فَيْتِكُمْ زَهِيدًا، وَجَمْعَكُمْ حَصِيدًا، فَيَا حَسْرَةً لَهُمْ وَقَدْ عَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ «أَنْزَلْمُكُمُوهَا وَأَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ»

٦. قَالَ سُوَيْدُ بْنُ غَفَلَةَ لَمَّا مَرَضَتْ فَاطِمَةُ سِ الْمَرْضَةَ الَّتِي تُوَفِّيَتْ فِيهَا دَخَلَتْ عَلَيْهَا نِسَاءُ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ يَعِدْنَهَا فَقُلْنَ لَهَا كَيْفَ أَصَبَتْ مِنْ عِلَّتِكَ يَا ابْنَةَ رَسُولِ اللَّهِ فَحَمَدَتْ اللَّهَ وَصَلَّتْ عَلَى أَبِيهَا ثُمَّ قَالَتْ أَصَبْتُ وَاللَّهِ عَائِفَةً لَدُنْيَاكِ قَالِيَةً لِرَجَالِكُنَّ لَفْظَتُهُمْ بَعْدَ أَنْ عَجَمْتَهُمْ وَسَمْتَهُمْ بَعْدَ أَنْ سَبَرْتَهُمْ فَقَبْحًا لِقَوْلِ الْوَلَدِ وَاللَّعِبِ بَعْدَ الْجِدِّ وَقَرَعِ الصَّفَاءِ وَصَدَعَ الْقَنَاءَ وَخْتَلَ الْأَرَاءَ وَزَلَلَ الْأَهْوَاءَ وَبَسَّ مَا قَدِمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ سَخَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ لَا جَرَمَ لَقَدْ قَلَدْتُهُمْ رِبْقَتَهَا وَحَمَلْتُهُمْ أَوْقَتَهَا وَشَنَنْتُ عَلَيْهِمْ غَارَاتَهَا فَجَدَعًا وَعَقْرًا وَبُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ وَيَحْتَمُّونَ إِلَيَّ زَعَزَعُوهَا عَنْ رِوَاسِي الرِّسَالَةِ وَقَوَاعِدِ النُّبُوَّةِ وَالِدَلَالَةِ وَمَهِيظِ الرُّوحِ الْأَمِينِ وَالطَّبِينِ بِأُمُورِ الدُّنْيَا وَالِدِّينِ إِلَّا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ وَمَا الَّذِي نَقَمُوا مِنْ أَبِي الْحَسَنِ عَ نَقَمُوا وَاللَّهُ مِنْهُ نَكِيرٌ سَيْفُهُ وَقَلَّةٌ مَبَالِغَاتُهُ لِحَتْفِهِ وَشِدَّةٌ وَطَأْتُهُ وَنَكَالٌ وَقَعْتُهُ وَتَمَرُّهُ فِي ذَاتِ اللَّهِ وَتَالَلَهُ لَوْ مَالُوا عَنِ الْمَحَجَّةِ اللَّائِحَةِ وَزَالُوا عَنِ قُبُولِ الْحُجَّةِ الْوَاضِحَةِ لَرَدَّهُمْ إِلَيْهَا وَحَمَلَهُمْ عَلَيْهَا وَلَسَارَ بِهِمْ سِيرًا سُجْحًا - لَا يَكَلِّمُ حَشَاشَهُ [حَشَاشُهُ] وَلَا يَكَلُّ سَائِرُهُ وَلَا يَمَلُّ رَاكِبُهُ وَلَا يُورِدُهُمْ مِنْهَا نَمِيرًا صَافِيًا رَوِيًّا تَطْفَحُ ضَفْنَاهُ وَلَا يَتَرْتَقُ جَانِبَاهُ وَلَا يُصَدِّرُهُمْ بَطَانًا وَنَصَحَ لَهُمْ سِرًّا وَإِعْلَانًا وَلَمْ يَكُنْ يَتَحَلَّى مِنَ الدُّنْيَا بِطَائِلٍ وَلَا يَحْطَى مِنْهَا بِنَائِلٍ غَيْرَ رِيِّ النَّاهِلِ وَشِبَعَةَ الْكَافِلِ وَلَبَانَ لَهُمُ الزَّاهِدُ مِنَ الرَّاعِبِ وَالصَّادِقُ مِنَ الْكَاذِبِ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سِيئَاتُ مَا كَسَبُوا وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ أَلَا هَلُمَّ فَاسْمَعُ وَمَا عَشَتْ أَرَاكِ الدَّهْرَ عَجَبًا - وَإِنْ تَعَجَّبَ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ لَيْتَ شِعْرِي إِلَى أَيِّ سِنَادٍ اسْتَنْدُوا وَإِلَى أَيِّ عِمَادٍ اعْتَمَدُوا وَبِأَيِّ عُرْوَةٍ تَمَسَّكُوا وَعَلَى أَيِّ ذُرِيَّةٍ أَقْدَمُوا وَاحْتَنَكُوا لَبَسَ الْمَوْلَى وَلَبَسَ الْعَشِيرُ وَبَسَّ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا اسْتَبَدَّلُوا وَاللَّهُ الدَّنَابِيُّ بِالْقَوَادِمِ وَالْعَجْزُ بِالْكَاهِلِ فَرَعْمًا لِمَعَاطِسِ قَوْمٍ يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ يَحْسِنُونَ صَنَعًا ... إِلَّا إِنَّهُمْ هُمُ الْمَفْسُدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ - وَيَحْتَمُّونَ إِلَيَّ إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يَتَّبِعَ أَمِنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِي فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ أَمَا لَعَمْرِي لَقَدْ لَفَحَتْ فَنظَرَةٌ رَيْثِمًا تَنْتَجُ ثُمَّ احْتَلَبُوا مِلءَ الثَّعْبِ دَمًا عَبِيطًا وَدُعَافًا مُبِيدًا هُنَالِكَ يَخْسِرُ الْمُبْطِلُونَ وَيُعْرِفُ الْبَاطِلُونَ غَيْبَ مَا أُسِّسَ الْأَوَّلُونَ ثُمَّ طَبَّيُوا عَنْ دُنْيَاكُمْ أَنْفُسًا وَاطْمَأَنُّوا لِلْفِتْنَةِ جَاشًا وَابْشَرُوا بِسَيْفِ صَارِمٍ وَسَطْوَةِ مُعْتَدٍ غَاشِمٍ وَبَهْرَجٍ شَامِلٍ وَاسْتِبْدَادٍ مِنَ الظَّالِمِينَ يَدْعُ فَيْتِكُمْ زَهِيدًا وَجَمْعَكُمْ حَصِيدًا فَيَا حَسْرَتِي لَكُمْ وَأَنِّي بَكُمْ وَقَدْ عَمِيَتْ عَلَيْكُمْ أَنْزَلْمُكُمُوهَا وَأَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ قَالَ سُوَيْدُ بْنُ غَفَلَةَ فَأَعَادَتِ النِّسَاءُ قَوْلَهَا عَ عَلَى رِجَالِهِنَّ فَجَاءَ إِلَيْهَا قَوْمٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ مُعْتَذِرِينَ وَقَالُوا يَا سَيِّدَةَ النِّسَاءِ لَوْ كَانَ أَبُو الْحَسَنِ ذَكَرَ لَنَا هَذَا الْأَمْرَ قَبْلَ أَنْ يُبْرِمَ الْعَهْدَ وَيَحْكُمَ الْعَقْدَ لَمَا عَدَلْنَا عَنْهُ إِلَى غَيْرِهِ فَقَالَتْ عَ إِلَيْكُمْ عَنِّي فَلَا عَذْرَ بَعْدَ تَعْدِيرِكُمْ وَلَا أَمْرَ بَعْدَ تَقْصِيرِكُمْ.

٧. كِتَابُ مَوْلِدِ فَاطِمَةَ عَ عَنِ ابْنِ بَابُوَيْهٍ فِي خَبَرِ أَمْرِ النَّبِيِّ بَنَاتِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَنِسَاءِ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ أَنْ يَمْضِينَ فِي صُحْبَةِ فَاطِمَةَ وَأَنْ يَفْرَحْنَ وَيَرْجِزْنَ وَيُكَبِّرْنَ وَيَحْمَدْنَ مَا لَا يَقُولْنَ مَا لَا يَرْضَى اللَّهُ قَالَ جَابِرٌ فَارْكَبْهَا عَلَى نَاقَتِهِ وَفِي رِوَايَةٍ عَلَى بَعْلَتِهِ الشَّهْبَاءِ وَأَخَذَ سَلْمَانَ زِمَامَهَا وَحَوْلَهَا سَبْعُونَ حِوْرًا وَالنَّبِيَّ وَحِمْرَةَ وَعَقِيلَ وَجَعْفَرَ وَأَهْلَ الْبَيْتِ يَمْشُونَ خَلْفَهَا مُشْهَرِينَ سِيُوفَهُمْ وَنِسَاءَ النَّبِيِّ صَ قُدَامَهَا يَرْجِزْنَ فَاَنْشَأَتْ أُمَّ سَلْمَةَ

بسم الله الرحمن الرحيم

چگونگی پیشبرد اهداف در منطق فاطمی (فاطمیه دوم ۱۴۴۶)

جلسه دوم (۱۲ آذر ۱۴۰۳)

يَا مُتَّحِنُهُ اَمْتَحَنَكَ اللهُ الَّذِي خَلَقَكَ قَبْلَ اَنْ يَخْلُقَكَ فَوَجِدَكَ لَمَّا اَمْتَحَنَكَ صَابِرَةً وَ زَعَمْنَا اَنَّا لَكَ اَوْلِيَاءُ وَ مُصَدِّقُونَ وَ صَابِرُونَ
لِكُلِّ مَا اَتَانَا بِهِ اَبُوكِ ص وَ اَتَانَا بِهِ وَصِيَّهُ ع فَاِنَّا نَسْأَلُكَ اِنْ كُنَّا صَدَقْنَاكَ اِلَّا الْحَقَّتْنَا بِتَصَدِيقِنَا لَهُمَا بِالْبَشْرَى لِنَبَشِّرَ اَنْفُسَنَا بِاَنَّا قَدْ طَهَّرْنَا
بِوَلَايَتِكَ. (تهذيب الأحكام، ج ۶، ص ۱۰)

خلاصه جلسه قبل

گفتیم ما در جهان آمده‌ایم که امتحان بشویم؛

اهل بیت را قبل از ورود به دنیا امتحان کردند و چون موفق شدند فرستادند که آنها ما را در این امتحان کمک کنند؛ و ما مادام که:

(۱) صحنه امتحان بودن را درست نفهمیم (فکر کنیم برای کار خاصی آمده‌ایم غیر از امتحان پس دادن)

(۲) چگونگی کمک کردن آنها را نفهمیم (به جای رشد دادن، انتظار قلب رساندن داشته باشیم)

(۳) خودمان به هدایت آنها تن ندهیم (اقدامی که از ما می‌خواهند انجام ندهیم)

به ثمر نخواهیم رسید (فقط مایه حسرت خود و آنها خواهیم بود) و آنان هم کاری به کار ما نخواهند داشت.

در این جلسات می‌خواهیم این سبک هدایتی ایشان را باز کنیم (یعنی مورد ۲) و به عنوان مقدمه به سراغ مقدمات دیگر هم می‌رویم.

گفتیم وقتی بیماری حضرت اوج گرفت زنان ماجر و انصار به عیادت ایشان رفتند و ایشان مطالبی گفتند که منطق ایشان را بخوبی نشان می‌دهد.

حضرت در آن خطبه ابتدا بیان می‌کند که من با دنیا و مردان شما (جامعه شما) چه نسبتی دارم و در چه روندی به این رسیدم که دیگر کاری به کارشان ندارم: می‌فرماید: من دیگر نمی‌خواهم در دنیا بمانم و کاری به کار شما ندارم؛ چون شما نخواستید تن به هدایت ما بدهید؛ و داشتیم این فراز را توضیح می‌دادیم.

خطبه حضرت زهرا در معانی الأخبار، ص: ۳۵۴-۳۵۵ (مواردی که داخل کروش با رنگ قرمز اضافه شده بر اساس منابع دیگر است) در بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۷۰-۱۵۸ همه این روایات مختلف را آورده و در انتها کلمات دشوارش را شرح داده است. (توضیحات زیر برخی برگرفته از توضیحات شیخ صدوق است و برخی از بحار و برخی از سایر کتب لغت)

فَقَالَتْ: **أَصْبَحْتُ وَ اللَّهُ عَائِفَةٌ** [کارهه] **لِدُنْيَاكُمْ قَالِيَةً** [مبغضه] **لِرِجَالِكُمْ** [/] **لِدُنْيَاكُمْ قَالِيَةً لِرِجَالِكُمْ** [لَفْظُهُمْ] [طرح الشيء من الفم كراهه له] **قَبْلَ أَنْ عَجَمْتُهُمْ** [جویدن؛ عجم العود: چوب را به دندان گرفت تا سفتی و سستی آنرا بیازماید] **و شَنَاتُهُمْ** [أبغضتهم] [از دستشان خسته شدم] **بَعْدَ أَنْ سَبَرْتُهُمْ** [امتحتهم]

گفتیم در میان حواس پنجگانه، چشایی، اوج و شدیدترین حالت ارتباطی است که می شود تصور کرد. گویی برای امتحان کردن آنها را در دهان خود گذاشتند تا مزه آنها را بچشند؛ یکبار برخی بقدری همراه است که وقتی مزه اش را چشید او را گویی می خورد؛ گویی می فرماید قبل از اینکه آنها را بجوم آنها را چنان از دهان بیرون انداختم که دیگر برگشتی در کار نباشد.

در ادامه فرمود:

فَقُبْحًا لِقَوْلٍ [کند شدن] **الْحَدِّ** [و اللَّعْبِ بَعْدَ الْجِدِّ وَ قَرَعِ الصَّفَاةِ] (کوبیدن شمشیر بر روی سنگ بسیار سخت) **و خَوْرٍ** [[الضعف و الانكسار] **صَدَعٍ** (تکه تکه شدن) **الْقَنَاءِ** [الرمح] **وَ خَطَلٍ** [اضطراب] **الرَّأْيِ** [/] **لِلْأَفْوَنِ الرَّأْيِ وَ خَطَلِ الْقَوْلِ** **وَ بِنَسِّ مَا قَدَمْتَ لَهُمْ أَنْفُسَهُمْ أَنْ سَخَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ فِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ** (مائده/۸۰)

دقت کنید: کسانی که این طور سستی به خرج دادند مورد سخط و عذاب جاودان می شوند؛ ما باور نمی کنیم:

ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ (۵۲) **وَ يَسْتَنْبِئُونَكَ أَحَقُّ هُوَ قُلْ إِي وَ رَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ** **وَ مَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ** (یونس/۵۳)

فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا إِنْ أَنْتُمْ نَسِيتُمْ هَذَا إِنْ أَنْتُمْ نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا إِنْ أَنْتُمْ نَسِيتُمْ هَذَا إِنْ أَنْتُمْ نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا إِنْ أَنْتُمْ نَسِيتُمْ هَذَا (سجده/۱۴)

۱. الفلول بالضم جمع فل بالفتح و هو التلمة و الكسر في حد السيف و حكي الخليل في العين أنه يكون مصدرا و لعله أنسب بالمقام و حد الشيء شباهته و حد الرجل بأسه

۲. قال الجزري في حديث علي إياك و مشاوره النساء فإن رأين إلى أفن. الأفن النقص و رجل أفن و مأفون أي ناقص العقل

لَا جَرَمَ لَقَدْ قَلَّدْتَهُمْ رِبْقَتَهَا [افسارش را به گردن خودش انداختم/ روی گردنش رها کردم] وَ شَنَنْتُ [صببت] عَلَيْهِمْ عَارَهَا^۳ [و حَمَلْتَهُمْ أَوْقَتَهَا]^۴ [یعنی اش بُریده باد؛ کنایه از: خدا خیر را از او برکند] وَ عَقْرًا [قطع کردن پای مرکب؛ نازا شدن]^۵ وَ سَحْقًا [دور باد؛ در هم کوبیده باد؛ نابود باد] لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ. وَيَحْتَمُّ أُنَى زَحْزُوحًا [کناره‌گیری کردن و دور شدن از مسیر اصلی] عَنْ رَوَاسِي الرِّسَالَةِ وَ قَوَاعِدِ النُّبُوَّةِ وَ مَهْبِطِ الْوَحْيِ الْأَمِينِ وَ الطَّبِينِ [الفطن الحاذق؛ پزشکان؛ عالمان به درمان] بِأَمْرِ الدُّنْيَا وَ الدِّينِ «أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ» (زمر/۱۵)

چرا آنها ولایت حضرت علی ع را خوش نداشتند و چکار کردند و آیا با کنار زدن ایشان به هدف خودشان خواهند رسید؟

الف. چرا آنها ولایت حضرت علی ع را خوش نداشتند و چه اشتباه می‌کردند در همین محاسبه‌شان : از سختگیر بودن او نگران بودند در حالی که او با نرمی تمام کار را پیش می‌برد که از آن نرم‌تر فرض ندارد؛ یعنی آن مقدار سختی و جدیت او برای این است که نرم‌ترین وضع حرکت میسر شود؛ و کسی که فکر کند آن سختی‌ها را کنار بگذاریم نرم‌تر خواهیم رفت اساساً در خطاست

وَ مَا نَقَمُوا [عتبوا علیه و کرهوا شیئا منه] مِنْ أَبِي حَسَنِ؟! نَقَمُوا وَ اللَّهُ مِنْهُ نَكِيرٌ سَيْفُهُ وَ شِدَّةٌ وَ طَأْتَهُ^۶ [لگدمال کردنش] وَ نَكَالَ [کیفری که مایه عبرت شود] وَ قَعَتَهُ [اسم مرّه از (وَقَعَ)، صدمه و آسیب جنگ] وَ تَنَمَّرَهُ [تغضبه یقال تنمر الرجل إذا غضب و تشبه بالنمر] فِي ذَاتِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ اللَّهُ لَوْ تَكَافَأُوا [کفوا ایدیهم عنه] عَنْ زِمَامِ نَبَذَهُ رَسُولُ اللَّهِ ص لَأَعْتَلَقَهُ [لأخذه بیده] وَ لَسَارَ بِهِمْ سَيْرًا سَجْحًا [السیر السهل] لَا يَكَلِّمُ خَشَاشُهُ [لا یجرح و لا یدمی و الخشاش ما یكون فی أنف البعیر من الخشب] وَ لَا يُتَعَتَعُ [لا یکره و لا یفلق] رَاكِبُهُ وَ لَأُورِدَهُمْ مِنْهَلًا [مورد الماء] نَمِيرًا [گوارایی که قطع شدنی نیست] فَضْفَاضًا [الکثیر؛ الواسع] تَطْفَحُ [تمتلئ حتی تفيض] ضِفَّتَاهُ [جانبا النهر] وَ لَأُصْدِرَهُمْ بِطَانًا [با شکم پر] قَدْ تَخَيَّرَ لَهُمُ الرَّيُّ^۸ [ضد العطش؛ ای انه قد اختار لهم الطيبات من

۳. و شنتت عليهم غارها الشن رش الماء رشا متفرقا و السن بالمهملة الصب المتصل و منه قولهم شنت عليهم الغارة إذا فرقت عليهم من كل وجه.
۴. قال الجوهري الأوق النقل يقال ألقى عليه أوقه و قد أوقته تأويقا أي حملته المشقة و المكروه.
۵. قولها ع فجدعا و عقرا الجذع قطع الأنف أو الأذن أو الشفة و هو بالأنف أخص و يكون بمعنى الحبس و العقر بالفتح الجرح و يقال في الدعاء على الإنسان عقرا له و حلقا أي عقرا الله جسده و أصابه بوجع في حلقه و أصل العقر ضرب قوائم البعير أو الشاة بالسيف ثم اتسع فيه فاستعمل في القتل و الهلاك و هذه المصادر يجب حذف الفعل منها
۶. التنكير الإنكار و التنكر التغير عن حال يسرك إلى حال تكرهها و الاسم النكير و ما هنا يحتمل المعنيين و الأول أظهر أي إنكار سيفه فإنه ع كان لا يسئل سيفه إلا لتغيير المنكرات
۷. الأخذة الشديدة و الضغطة و أصل الوطاء الدوس بالقدم و يطلق على الغزو و القتل لأن من يطأ الشيء برجليه فقد استقصى في هلاكه و إهانتة
۸. قال الجوهري الروى سحابة عظيمة القطر شديدة الوقع و يقال شربت شربا روبا

کل شیء و خضره الحیاة و رغده العیش] **غَيْرَ مُتَحَلٍّ^۹ مِنْهُ بِطَائِلٍ** [غیر مستفید منه بکثیر] **إِلَّا بِعَمْرِ** [القدح الصغیر؛ التغمیر هو الشرب دون الری] **الْمَاءِ** [أی: کان لا یأخذ من مالهم قليلا و لا کثیرا إلا بماء کان یشرب بالغمر] **وَرَدَعَهُ** [منعه] **سُورَةَ^{۱۰}** [ته مانده] **السَّاعِبِ** [گرسنه؛ أی لا یختار لنفسه إلا شبعه الکافل او ما یردع به سورة الجائع فیکون ذلك کنایه عن عدم الاخذ من مالهم الا الصدقه المفروضة] **وَلَفُتِحَتْ عَلَيْهِمْ بَرَکَاتٍ [مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ]** (اعراف/۹۶) **وَسَيَأْخُذُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ.**

اساسا یکی از مولفه های مهم در زندگی این است که بدانیم که این دنیا با سختی ها آمیخته است و اتفاقا این سختی ها را اگر به جان نخریم به وضعیت خیلی سخت ترش مبتلا می شویم:

نهج البلاغه، خطبه ۱۵ و من کلام له ع فیما رده علی المسلمین من قطائع عثمان رضی الله عنه

وَ اللَّهُ لَوْ وَجَدْتَهُ قَدْ تَزَوَّجَ بِهِ النِّسَاءَ وَ مَلَکَ بِهِ الْإِمَاءُ لَرَدَدْتَهُ فَإِنَّ فِي الْعَدْلِ سَعَةً وَ مَنْ ضَاقَ عَلَيْهِ الْعَدْلُ فَالْجَوْرُ عَلَيْهِ أَضِيقُ

عیون الحکم و المواعظ (للیثی)، ص: ۳۵۴

۵۹۸۳- **فِي خِلَافِ النَّفْسِ رُشْدُهَا.**

۵۹۸۴- **فِي الْعَدْلِ سَعَةٌ وَ مَنْ ضَاقَ عَلَيْهِ الْعَدْلُ فَالْجَوْرُ عَلَيْهِ أَضِيقُ.**

۵۹۹۹- **فِي الْقَنَاعَةِ يَكُونُ الْعَنَاءُ.** اگر ثروت می خواهی قناعت در پیش بگیر نه انباشت پول کن!

۵۹۸۰- **فِي الضَّيِّقِ وَ الشَّدَّةِ تَظْهَرُ الْمَوَدَّةُ.** ۶۰۰۳- **فِي الشَّدَّةِ يُخْتَبَرُ الصَّدِيقُ.** ۶۰۰۴- **فِي الضَّيِّقِ يَتَبَيَّنُ حُسْنُ مُوَأَسَاةِ الرَّفِيقِ.**

نظام عالم این گونه است و لذاست که باید هم صحنه امتحان بودن را درست بفهمیم و هم چگونگی کمک کردن آنها را (به جای رشد دادن، انتظار تقلب رساندن نداشته باشیم).

نهج البلاغه، خطبه ۱۷۶

اَتَّفَعُوا بِيَانِ اللَّهِ وَ اتَّعَظُوا بِمَوَاعِظِ اللَّهِ وَ اقْبَلُوا نَصِيحَةَ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعَدَّ لَكُمْ بِالْجَلِيلِ وَ [أَخَذَ] اأَخَذَ عَلَيْكُمْ الْحُجَّةَ وَ بَيَّنَّ لَكُمْ مَحَابَّهُ مِنَ الْأَعْمَالِ وَ مَكَارِهِهُ مِنْهَا لِتَتَّبِعُوا هَذِهِ وَ تَجْتَنِبُوا هَذِهِ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ص كَانَ يَقُولُ إِنَّ الْجَنَّةَ حُقَّتْ بِالْمَكَارِهِ وَ إِنَّ النَّارَ حُقَّتْ بِالشَّهَوَاتِ وَ اعْلَمُوا أَنَّهُ مَا مِنْ طَاعَةِ اللَّهِ شَيْءٍ إِلَّا يَأْتِي فِي كَرِّهِ وَ مَا مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ شَيْءٍ إِلَّا يَأْتِي فِي شَهْوَةٍ فَرَحِمَ اللَّهُ امْرَأً نَزَعَ عَن شَهْوَتِهِ وَ قَمَعَ هَوَى نَفْسِهِ فَإِنَّ هَذِهِ النَّفْسَ أَبْعَدُ شَيْءٍ مِنْزِعًا وَ إِنَّهَا لَا تَزَالُ تَنْزِعُ إِلَى مَعْصِيَةِ فِي هَوَى وَ اعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ الْمُؤْمِنَ

۹. و فی بعض النسخ [غیر متحلی] فیحتمل أن یردع من التحلی بمعنی التزین ای اختار لهم ما لا یأخذ منه للزینة بل للضرورة

۱۰. و الردع الکف و الدفع و الردعة الدفعة منه و فی جمیع الروایات سوی معانی الأخبار سورة الساعب و فیه شررة الساعب و لعله من تصحیف النساخ و الشرر ما یتطایر من النار و لا یبعد أن یردع من الشره بمعنی الحرص. و سورة الشیء بالفتح حدته و شدته و السغب الجوع.

[لَا يُمَسِّي وَلَا يُصْبِحُ] لَا يُصْبِحُ وَلَا يُمَسِّي إِلَّا وَنَفْسُهُ ظَنُونٌ عِنْدَهُ فَلَا يَزَالُ زَارِيًا عَلَيْهَا وَ مُسْتَزِيدًا لَهَا فَكُونُوا كَالسَّابِقِينَ قَبْلَكُمْ وَ الْمَاضِينَ أَمَامَكُمْ قُوَّضُوا مِنَ الدُّنْيَا تَقْوِيضَ الرَّاحِلِ وَ طَوَّوْهَا طَى الْمَنَازِلِ.

نمی شود از اهل بیت ع فقط انتظار راحتی و رفع مشکل داشته باشیم و بتوانیم یار واقعی آنها باشیم:

بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد صلی الله علیهم، ج ۱، ص: ۳۹۰؛ الإختصاص، النص، ص: ۳۱۰

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِيِّ عَنْ خَلْفِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ سَعْدِ الْإِسْكَافِ عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَصَدَ الْمَنِيرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي شِيعَتَنَا مِنْ طِينَةٍ مَخْرُونَةٌ قَبْلَ أَنْ يُخْلَقَ آدَمُ بِالْقَى سَنَّهُ لَا يَشُدُّ فِيهَا شَاذٌ وَ لَا يَدْخُلُ فِيهَا دَاخِلٌ وَ إِنِّي لَأَعْرِفُهُمْ حِينَ مَا أَنْظَرُ إِلَيْهِمْ لَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ص لَمَّا تَقَلَّ فِي عَيْنِي وَ أَنَا أَرْمَدٌ قَالَ أَذْهَبَ عَنْهُ الْحَرُّ وَ الْقُرُّ وَ الْبَرْدُ وَ بَصْرُهُ صَدِيقُهُ مِنْ عَدُوِّهِ فَلَمْ يُصِنِّي رَمْدٌ بَعْدُ وَ لَا حَرٌّ وَ لَا بَرْدٌ وَ لِيَأْنِي لَأَعْرِفُ صَدِيقِي مِنْ عَدُوِّي.

فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْمَلَأِ فَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ وَ اللَّهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي لَأَدِينُ اللَّهَ بِوَلَايَتِكَ وَ إِنِّي لَأُحِبُّكَ فِي السِّرِّ كَمَا أَظْهَرُ فِي الْعَلَانِيَةِ فَقَالَ لَهُ عَلِيُّ ع كَذَّبْتَ قَوْلَ اللَّهِ مَا أَعْرِفُ اسْمَكَ فِي الْأَسْمَاءِ وَ لَا وَجْهَكَ فِي الْوُجُوهِ وَ إِنِّي لَطِيبَتِكَ لَمِنْ غَيْرِ تِلْكَ الطِّينَةِ. قَالَ فَجَلَسَ الرَّجُلُ قَدْ فَضَحَهُ اللَّهُ وَ أَظْهَرَ عَلَيْهِ

ثُمَّ قَامَ آخَرَ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ع إِنِّي لَأَدِينُ اللَّهَ بِوَلَايَتِكَ وَ إِنِّي لَأُحِبُّكَ فِي السِّرِّ كَمَا أُحِبُّكَ فِي الْعَلَانِيَةِ فَقَالَ لَهُ صَدَقْتَ طِيبَتِكَ مِنْ تِلْكَ الطِّينَةِ وَ عَلِيُّ وَ لَوْلَا أَنَا أَخَذَ مِيثَاقَكَ وَ إِنِّي رُوْحَكَ مِنْ أَرْوَاحِ الْمُؤْمِنِينَ فَاتَّخَذَ لِلْفَقْرِ جَلْبَابًا قَوْلَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص يَقُولُ إِنَّ الْفَقْرَ إِلَى مُحِبِّينَا أَسْرَعُ مِنَ السَّيْلِ مِنَ أَعْلَى الْوَادِي إِلَى أَسْفَلِهِ. ۸ (احادیث مشابه در پی نوشت)

روضه

الكافي (ط - الإسلامية)، ج ۱، ص: ۴۵۸-۴۵۹

أَحْمَدُ بْنُ مِهْرَانَ رَحِمَهُ اللَّهُ رَفَعَهُ وَ أَحْمَدُ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ الشَّيْبَانِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي الْقَاسِمُ بْنُ مُحَمَّدِ الرَّازِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ الْهَرَمَزَانِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنِيِّ بْنِ عَلِيِّ ع قَالَ:

لَمَّا قُبِضَتْ فَاطِمَةُ ع دَفَنَهَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ سِرًّا وَ عَفَا عَلِيُّ مَوْضِعَ قَبْرِهَا ثُمَّ قَامَ فَحَوَّلَ وَجْهَهُ إِلَى قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ ص فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَنِّي وَ السَّلَامُ عَلَيْكَ عَنِ ابْنَتِكَ وَ زَائِرَتِكَ وَ الْبَاتِنَةِ فِي الثَّرَى بِبُقْعَتِكَ وَ الْمُخْتَارِ اللَّهُ لَهَا سُرْعَةَ اللَّحَاقِ بِكَ

قُلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَن صَفِيَّتِكَ صَبْرِي وَ عَفَا عَنِ سَيِّدَةِ الْعَالَمِينَ تَجَلْدِي إِلَّا أَنْ لِي فِي النَّاسِ بِسُنَّتِكَ فِي فُرْقَتِكَ مَوْضِعَ تَعَزُّ فَلَقَدْ وَسَدَّتْكَ فِي مَلْحُودَةِ قَبْرِكَ وَ فَاضَتْ نَفْسُكَ بَيْنَ نَحْرِي وَ صَدْرِي بَلَى وَ فِي كِتَابِ اللَّهِ لِي أَنْعَمُ الْقَبُولِ إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ.

قَدْ اسْتَرْجَعَتِ الْوَدِيعَةُ وَ أَخَذَتِ الرَّهْيَنَةَ وَ أَخْلَسَتِ الزَّهْرَاءُ (خلس و اختلاس: ربودن فریبکارانه)

وَعَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَ قَاعِدًا فَجَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَاللَّهِ إِنِّي لِأُحِبُّكَ فِي اللَّهِ فَقَالَ صَدَقْتَ إِنَّ طِينَتَنَا مَخْزُونَةٌ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَهَا مِنْ صُلْبِ آدَمَ فَاتَّخَذَ لِلْفَقْرِ جَلْبَابًا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص يَقُولُ وَاللَّهِ يَا عَلِيُّ إِنَّ الْفَقْرَ لَأَسْرَعُ [أَسْرَعُ] إِلَى مُحِبِّكَ مِنَ السَّبِيلِ إِلَى بَطْنِ الْوَادِي.

بصائر الدرجات في فضائل آل محمد صلى الله عليهم، ج ١، ص: ٣٩١

٢- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلْوَانَ عَنِ سَعْدِ بْنِ ظَرِيفٍ عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: كُنْتُ مَعَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَ فَاتَاهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي وَاللَّهِ لِأُحِبُّكَ فِي اللَّهِ وَأُحِبُّكَ فِي السِّرِّ كَمَا أُحِبُّكَ فِي الْعَلَانِيَةِ وَأَدِينُ اللَّهُ بِوَلَايَتِكَ فِي السِّرِّ كَمَا أَدِينُ بِهَا فِي الْعَلَانِيَةِ وَبِيَدِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَ عُوْدُ فَطَاطًا بِهِ رَأْسُهُ ثُمَّ نَكَتَ بَعُوْدَهُ فِي الْأَرْضِ سَاعَةً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهِ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ص حَدَّثَنِي بِأَلْفِ حَدِيثٍ لِكُلِّ حَدِيثِ أَلْفِ بَابٍ وَإِنَّ أَرْوَاحَ الْمُؤْمِنِينَ تَلْتَقِي فِي الْهَوَاءِ فَتَشَامُ فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا ائْتَلَفَ وَمَا تَنَافَرَ مِنْهَا ائْتَلَفَ وَيَحْكُ لَقَدْ كَذَبْتَ فَمَا أَعْرِفُ وَجْهَكَ فِي الْوُجُوهِ وَلَا اسْمَكَ فِي الْأَسْمَاءِ قَالَ ثُمَّ دَخَلَ عَلَيْهِ آخِرُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي أُحِبُّكَ فِي اللَّهِ وَأُحِبُّكَ فِي السِّرِّ كَمَا أُحِبُّكَ فِي الْعَلَانِيَةِ وَأَدِينُ اللَّهُ بِوَلَايَتِكَ فِي السِّرِّ كَمَا أَدِينُ اللَّهُ بِهَا فِي الْعَلَانِيَةِ قَالَ فَكَتَبَ بَعُوْدَهُ الثَّانِيَةَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهِ فَقَالَ لَهُ صَدَقْتَ إِنَّ طِينَتَنَا طِينَةٌ مَخْزُونَةٌ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَهَا مِنْ صُلْبِ آدَمَ فَلَمْ يَشُدَّ مِنْهَا شَاذٌ وَلَا يَدْخُلُ مِنْهَا دَاخِلٌ مِنْ غَيْرِهَا أَذْهَبَ وَاتَّخَذَ لِلْفَقْرِ جَلْبَابًا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص يَقُولُ يَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَاللَّهِ الْفَقْرُ أَسْرَعُ إِلَى مُحِبِّينَا مِنَ السَّبِيلِ إِلَى بَطْنِ الْوَادِي.

٣- حَدَّثَنَا عَبَادُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنِ أَبِيهِ سُلَيْمَانَ الدَّبَلَمِيِّ عَنِ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ عَنِ سَعْدِ الْخَفَّافِ عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ: بَيْنَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَ يَوْمًا جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَأَصْحَابُهُ حَوْلَهُ فَاتَاهُ رَجُلٌ مِنْ شِيعَتِهِ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ أَنِّي أَدِينُهُ بِحُبِّكَ فِي السِّرِّ كَمَا أَدِينُهُ بِحُبِّكَ فِي الْعَلَانِيَةِ وَأَتَوَلَّكَ فِي السِّرِّ كَمَا أَتَوَلَّكَ فِي الْعَلَانِيَةِ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَ صَدَقْتَ أَمَا فَاتَّخَذَ لِلْفَقْرِ جَلْبَابًا فَإِنَّ الْفَقْرَ أَسْرَعُ إِلَى شِيعَتِنَا مِنَ السَّبِيلِ إِلَى قَرَارِ الْوَادِي قَالَ فَوَلَّى الرَّجُلُ وَهُوَ يَبْكِي فَرَحًا لِقَوْلِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَ صَدَقْتَ قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْخَوَارِجِ يُحَدِّثُ صَاحِبًا لَهُ قَرِيبًا مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ تَاللَّهِ إِنْ رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ قَطُّ إِنَّهُ أَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ لَهُ إِنِّي لِأُحِبُّكَ فَقَالَ لَهُ صَدَقْتَ فَقَالَ لَهُ الْآخِرُ أَنَا مَا أَنْكَرْتُ مِنْ ذَلِكَ لَمْ يَجِدْ بَدَأَ مِنْ أَنَّهُ إِذَا قِيلَ لَهُ إِنِّي لِأُحِبُّكَ أَنْ يَقُولَ لَهُ صَدَقْتَ تَعْلَمُ أَنِّي لِأُحِبُّهُ [قَالَ لَأ] قَالَ فَاِنَا أَقَوْمٌ فَأَقُولُ لَهُ مِثْلَ مَقَالَةِ الرَّجُلِ فَيَرُدُّ عَلَيَّ مِثْلَ مَا رَدَّ عَلَيْهِ قَالَ نَعَمْ فَقَامَ الرَّجُلُ فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَقَالَةِ الْأُولَى [الْأُولَى] فَنَظَرَ إِلَيْهِ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لَهُ كَذَبْتَ لَا وَاللَّهِ مَا تُحِبُّنِي وَلَا أُحِبُّكَ قَالَ فَبَكَى الْخَارِجِيُّ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لَتَسْتَقْبِلَنِي بِهَذَا وَقَدْ عَلِمَ اللَّهُ خُلَافَهُ ابْسُطْ يَدَيْكَ أَبَايَعُكَ قَالَ عَلِيُّ مَا ذَا قَالَ عَلِيُّ مَا عَمِلَ رَزِيقُ [زُرَيْقُ] وَحَبْرٌ «١» قَالَ فَمَدَّ يَدَهُ وَقَالَ لَهُ أَصْفَقَ لَعَنَ اللَّهُ الْاِثْنَيْنِ وَاللَّهِ لَكَانِي بِكَ قَدْ قُتِلْتَ عَلِيُّ ضَلَّالٌ وَوَطِئْتُ وَجْهَكَ دَوَابُّ الْعِرَاقِ فَلَا تُغْرَنُكَ قُوَّتُكَ قَالَ فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ خَرَجَ عَلَيْهِ أَهْلُ النَّهْرَوَانَ وَخَرَجَ الرَّجِيمِ «٢» [الرَّجُلُ] مَعَهُمْ فَقُتِلَ.

بسم الله الرحمن الرحيم

چگونگی پیشبرد اهداف در منطق فاطمی (فاطمیه دوم ۱۴۴۶)

جلسه سوم (۱۳ آذر ۱۴۰۳)

يَا مُمْتَحَنُ امْتَحَنِكَ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَكَ فَوَجِدْكَ لِمَا امْتَحَنَكَ صَابِرَةً وَ زَعَمْنَا أَنَا لَكَ أَوْلِيَاءُ وَ مُصَدِّقُونَ وَ صَابِرُونَ
لِكُلِّ مَا أَنَا بِهِ أَبُوكَ ص وَ أَنَا بِهِ وَصِيُّهُ ع فَإِنَّا نَسْأَلُكَ إِن كُنَّا صَدَقْنَاكَ إِلَّا الْحَقَّتْنَا بِتَصَدِيقِنَا لَهُمَا بِالْبَشَرِيِّ لِنَبَشِّرَ أَنْفُسَنَا بِأَنَّا قَدْ طَهَّرْنَا
بِوَلَايَتِكَ. (تهذيب الأحكام، ج ۶، ص ۱۰)

خلاصه جلسه قبل

گفتیم ما در جهان آمده‌ایم که امتحان بشویم؛ اهل بیت را قبل از ورود به دنیا امتحان کردند و چون موفق شدند فرستادند که آنها ما را در این امتحان کمک کنند؛ و ما مادام که:

(۱) صحنه امتحان بودن را درست نفهمیم (فکر کنیم برای کار خاصی آمده‌ایم غیر از امتحان پس دادن)

(۲) چگونگی کمک کردن آنها را نفهمیم (به جای رشد دادن، انتظار تقلب رساندن داشته باشیم)

(۳) خودمان به هدایت آنها تن ندهیم (اقدامی که از ما می‌خواهند انجام ندهیم)

به ثمر نخواهیم رسید (فقط مایه حسرت خود و آنها خواهیم بود) و آنان هم کاری به کار ما نخواهند داشت.

سراغ خطبه حضرت زهرا در جمع زنان مهاجر و انصار رفتیم. حضرت در آن خطبه ابتدا بیان می‌کند که من دیگر نمی‌خواهم در دنیا بمانم و کاری به کار شما ندارم؛ چون شما نخواستید تن به هدایت ما بدهید؛ و داشتیم این فراز را توضیح می‌دادیم که چرا آنها ولایت حضرت علی ع را خوش نداشتند؟ از سختگیر بودن او نگران بودند در حالی که او با نرمی تمام کار را پیش می‌برد که از آن نرم‌تر فرض ندارد؛ یعنی آن مقدار سختی و جدیت او برای این است که نرم‌ترین وضع حرکت میسر شود؛ و کسی که فکر کند آن سختی‌ها را کنار بگذاریم نرم‌تر خواهیم رفت اساساً در خطاست.

اساساً یکی از مولفه‌های مهم در زندگی این است که بدانیم که این دنیا با سختی‌ها آمیخته است و اتفاقاً این سختی‌ها را اگر به جان نخریم به وضعیت خیلی سخت‌ترش مبتلا می‌شویم:

و گفتیم نمی‌شود از اهل بیت ع فقط انتظار راحتی و رفع مشکل داشته باشیم و بتوانیم یار واقعی آنها باشیم: و حدیث **فَاتَّخِذْ لِلْفَقْرِ جَلْبَابًا** را خواندیم.

حدیثی که در پایان جلسه قبل خواندم در نهج البلاغه هم هست:

نهج البلاغه، حکمت ۱۱۲

مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلَيْسَتْ عِدَّةٌ لِلْفَقْرِ جِلْبَابًا

اما این حدیث یک معنای عمیقتری دارد:

معانی الأخبار، النص، ص: ۱۸۲

أَبِي رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْعَطَّارُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْمُبَارَكِ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَ حَدِيثٌ يُرْوَى أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَ إِنِّي أَحْبَبْتُكَ فَقَالَ لَهُ أَعِدْ لِلْفَقْرِ جِلْبَابًا فَقَالَ لَيْسَ هَكَذَا قَالَ إِنَّمَا قَالَ لَهُ **أَعَدَدْتُ لِفَاقَتِكَ جِلْبَابًا** يَعْنِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

سید مرتضی سه وجه برای این حدیث آورده است (امالی، ص ۱۷-۱۸) یکی همین فقر و سختی کشیدن در دنیا (ابن قتیبه) دومی همین آمادگی برای فقر و نیازمندی در قیامت (ابوعبیده قاسم بن سلام) و سومی اینکه فقر در لغت شکافی است ه در بینی شتر چموش می دهند که تا نزدیکی استخوانش می رود و طناب را از داخل آن رد می کنند که تاخواست چموشی کند مهارش کنند.^۹ خلاصه می خواستم تذکر دهم که اگر بخواهید یار شوید باید آماده امتحانات سخت شوید. حالا ببینید مردم زمان حضرت چکار کردند؟

أَلَا هَلُمَّ فَاسْمَعُ وَ مَا عَشْتِ أَرَكَ الدَّهْرُ الْعَجَبَ وَ إِنْ تَعْجَبَ وَ قَدْ أَعْجَبَكَ الْحَادِثُ! إِلَى أَى سِنَادٍ اسْتَدُّوا وَ بَأْيَةِ عُرْوَةٍ تَمَسَّكُوا [كَبْسُ الْمَوْلَى وَ كَبْسُ الْعَشِيرَةِ] (حج/۱۳) «وَ بَيْسٌ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا» (كهف/۵۰) [اسْتَبَدُّوا الذَّنَابِي - وَ اللَّهِ - بِالْقَوَادِمِ] ^{۱۱} [ذَنَابِي پَرهَای خِیَلی كُوجَك زِیر پَر اصِلی وَ قُودام پَرهَای بزرگ جَلوی بالها؛ ذَنَابِي بَه افراد سَفله وَ پِیرو هَم كَفته می شُود] [وَ الْحَرُونَ بِالْقَاحِمِ] [الحرورن فرس لا ینقاد و إذا اشتدت به الجری وقف؛ و قحم فی الأمر قحوما رمی بنفسه فيه من غیر رویه استعیر الأول للجبان و الجاهل و الثانی للشجاع و العالم بالأمر الذی یأتی بها من غیر احتیاج إلى ترو و تفکر] وَ **الْعَجَزُ بِالْكَاهِلِ** [العجز كالعضد مؤخر الشیء یؤنث و یذكر و هو للرجل و المرأة جمیعا و الكاهل الحارك و هو ما بین الكتفین و كاهل القوم عمدتهم فی المهمات و عدتهم للشدائد و الملمات] [فَرَعْمًا لِمَعَاطِسِ] [أنوف] قَوْمٌ «يُحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا» (كهف/۱۰۴) «أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَ لَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ» (بقره/۱۲) «أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ» (یونس/۳۵).

۱۱. الذنابی بالضم ذنب الطائر و منبت الذنب و الذنابی فی الطائر أكثر استعمالا من الذنب و فی الفرس و البعیر و نحوهما الذنب أكثر و فی جناح الطائر أربع ذنابی بعد الخوافی و هی ما دون الریشات العشر من مقدم الجناح التي تسمى قوادم و الذنابی من الناس السفلة و الأتباع.

مدل حسابگری ما غلط است؛ جلوی عقب را اندازیم و عقب را جلو. چون روی انتخابهای خودمان خیلی حساب می‌کنیم. به ما اختیار دادند و فکر می‌کنیم حالا که توان انتخاب داریم همین مقدار دانایی مان برای انتخابمان کافی است؛ و قبول نمی‌کنیم که زوایایی در کار است که ممکن است مورد غفلت قرار داده باشیم. امام زمان در پاسخ به مطالبی که سعد در آنها مانده بود یکی از نکاتی که تاکید می‌کنند همین است که حضرت موسی در انتخابش اشتباه کرد چه رسد به ما:

کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲، ص ۴۶۱-۴۶۲؛ دلائل الإمامه، ص ۵۱۴-۵۱۵ (با سند متفاوت)^{۱۲}

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَاتِمِ النَّوْفَلِيِّ الْمَعْرُوفُ بِالْكَرْمَانِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ عَيْسَى الْوَشَّاءُ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ طَاهِرِ الْقُمِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَحْرٍ بْنِ سَهْلِ الشَّيْبَانِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَسْرُورٍ عَنْ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْقُمِيِّ قَالَ:

كُنْتُ امْرَأً لِهَجَاءِ بَجَمْعِ الْكُتُبِ الْمُشْتَمَلَةِ عَلَى غَوَامِضِ الْعُلُومِ وَ دَقَائِقِهَا كَلَفًا بِاسْتِظْهَارِ مَا يَصِحُّ لِي مِنْ حَقَائِقِهَا

فَلَمَّا انْصَرَفَ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ لِيَأْتِيَهُ بِالثُّوبِ نَظَرَ إِلَيَّ مَوْلَانَا أَبُو مُحَمَّدٍ فَقَالَ مَا جَاءَ بِكَ يَا سَعْدُ فَقُلْتُ شَوْقِي أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَلَيَّ لِقَاءِ مَوْلَانَا قَالَ وَالْمَسَائِلُ الَّتِي أَرَدْتُ أَنْ تَسْأَلَهُ عَنْهَا قُلْتُ عَلَيَّ حَالِهَا يَا مَوْلَايَ قَالَ فَسَلْ قُرَّةَ عَيْنِي وَ أَوْمًا إِلَيَّ الْعُلَامِ فَقَالَ لِي الْعُلَامُ سَلْ عَمَّا بَدَأَ لَكَ مِنْهَا ...

قُلْتُ فَأَخْبِرْنِي يَا مَوْلَايَ عَنِ الْعِلَّةِ الَّتِي تَمْنَعُ الْقَوْمَ مِنْ اخْتِيَارِ إِمَامٍ لِنَفْسِهِمْ قَالَ مُصْلِحٌ أَوْ مُفْسِدٌ قُلْتُ مُصْلِحٌ قَالَ فَهَلْ يَجُوزُ أَنْ تَقَعَ خَيْرُهُمْ عَلَى الْمُفْسِدِ بَعْدَ أَنْ لَا يَعْلَمُ أَحَدٌ مَا يَخْطُرُ بِبَالِ غَيْرِهِ مِنْ صِلَاحٍ أَوْ فَسَادٍ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَهِيَ الْعِلَّةُ وَ أوردَهَا لَكَ بَبْرَهَانَ يَنْقَادُ لَهُ عَقْلُكَ أَخْبِرْنِي عَنِ الرُّسُلِ الَّذِينَ اصْطَفَاهُمُ اللَّهُ تَعَالَى وَ أَنْزَلَ عَلَيْهِمُ الْكِتَابَ وَ أَيْدَهُمُ بِالْوَحْيِ وَ الْعِصْمَةَ إِذْ هُمْ أَعْلَامُ الْأُمَمِ وَ أَهْدَى إِلَيَّ الْاِخْتِيَارَ مِنْهُمْ مِثْلُ مُوسَى وَ عِيسَى عَ هَلْ يَجُوزُ مَعَ وَفُورِ عَقْلِهِمَا وَ كَمَالِ عِلْمِهِمَا إِذَا هُمَا بِالْاِخْتِيَارِ أَنْ يَقَعَ خَيْرُهُمَا عَلَى الْمُنَافِقِ وَ هُمَا يَظُنَّانَ أَنَّهُ مُؤْمِنٌ قُلْتُ لَا فَقَالَ هَذَا مُوسَى كَلِمُ اللَّهِ مَعَ وَفُورِ عَقْلِهِ وَ كَمَالِ عِلْمِهِ وَ نَزُولِ الْوَحْيِ عَلَيْهِ اخْتَارَ مِنْ أَعْيَانِ قَوْمِهِ وَ وَجْهِ عَسْكَرِهِ لِمِيقَاتِ رَبِّهِ سَبْعِينَ رَجُلًا مِمَّنْ لَا يَشْكُ فِي إِيمَانِهِمْ وَ إِخْلَاصِهِمْ فَوَقَعَتْ خَيْرَتُهُ عَلَى الْمُنَافِقِينَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى «وَ اخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِمِيقَاتِنَا» (اعراف/ ۱۵۵) إِلَى قَوْلِهِ «لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ» (نساء/ ۱۵۳) فَلَمَّا وَجَدْنَا اخْتِيَارَ مَنْ قَدْ اصْطَفَاهُ اللَّهُ لِلنَّبُوَّةِ وَاقِعًا عَلَى الْأُفْسَدِ دُونَ الْأُصْلَحِ وَ هُوَ يَظُنُّ أَنَّهُ الْأُصْلَحُ دُونَ الْأُفْسَدِ عَلِمْنَا أَنْ لَا اخْتِيَارَ إِلَّا لِمَنْ يَعْلَمُ مَا تُخْفِي الصُّدُورُ وَ مَا تَكِنُّ الضَّمَائِرُ وَ تَتَصَرَّفُ عَلَيْهِ السَّرَائِرُ وَ أَنْ لَا خَطَرَ لِاخْتِيَارِ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ بَعْدَ وَفُوعِ خَيْرِهِ الْأَنْبِيَاءِ عَلَى ذَوِي الْفَسَادِ لَمَّا أَرَادُوا أَهْلَ الصَّلَاحِ.

^{۱۲} وَ أَخْبِرْنِي أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الْبَاقِي بْنِ بَزْدَادِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبَزْزِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَعْلَبِيُّ قِرَاءَةً فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ مُسْتَهْلًا رَجَبِ سَنَةِ سَبْعِينَ وَ ثَلَاثِمِائَةٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْعَطَّارُ، عَنْ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي حَلْفٍ الْقُمِيِّ،

ما با همین انتخابهایمان است که شخصیت خودمان را رقم می‌زنیم. فرق ما با حیوانات و فرشتگان این است که آنها همین‌اند که هستند؛ بخواهند یا نخواهند؛ اما برای ما شعاع اسفل سافلین تا اعلیٰ علیین گذاشته‌اند:

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ (۴) ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ (۵) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (تین/۶)

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ (۱۸) وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ (۱۹) كِتَابٌ مَرْقُومٌ (۲۰) يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ (مطففین/۲۱) وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ (۲۷) عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ (۲۸)

و ما خودمان انتخاب می‌کنیم چه باشیم؛ بالاتر از فرشته و رسیدن به حقیقت خلیفه الهی

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى (۸) فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى (نجم/۹)

مناقب آل ابی طالب علیهم السلام (لابن شهر آشوب)، ج ۱، ص ۱۷۹

ابن عباس فی خبر ... فَلَمَّا بَلَغَ إِلَى سِدْرَةِ الْمُتَهَيِّ فَاَنْتَهَى إِلَى الْحُجْبِ فَقَالَ جَبْرَائِيلُ تَقَدَّمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَيْسَ لِي أَنْ أُجُوزَ هَذَا الْمَكَانَ وَ لَوْ دَنَوْتُ أَنْمَلَةً لَأَحْتَرَقْتُ.

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا (۵) عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا (۶) ... وَ سَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا (۲۱) إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَ كَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا (انسان/۲۲)

مجمع البيان فی تفسیر القرآن، ج ۱۰، ص: ۶۲۳

قيل يطهرهم عن كل شيء سوى الله إذ لا طاهر من تدنس بشيء من الأكوان إلا الله روه عن جعفر بن محمد (ع)

یا پایین‌تر از حیوان و سنگ

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَ لَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَ لَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْإِنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ (اعراف/۱۷۹)

أُرَايْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكَيْلًا؛ أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْإِنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا (فرقان/۴۳-۴۴)

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَ إِنَّ مِنْ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَ إِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَ إِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ مَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (بقره/۷۴)

و تمام زندگی ما داستان نبرد ما با شیطان است در اینکه می خواهد آنچه باید انتخاب کنیم نکنیم. روز قیامت هم می گوید من کاره‌ای نبودم:

وَ قَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعَدَ الْحَقُّ وَ وَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَ مَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُومُونِي وَ لُومُوا أَنْفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَ مَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (ابراهيم/۲۲)

وقتی قرار به امتحان است و اینکه خودمان انتخاب کنیم باید گزینه رقیب هم جدی باشد و باید هر دو طرف ما را دعوت کنند: اگر آن طرف شیطان را گذاشته این طرف اهل بیت را گذاشته است و خودمان باید انتخاب کنیم که کدام طرف برویم. شیطان مرتب برای ما همه بدیها را زینت می دهد: ۶ بار خدا تذکر داده که شیطان اعمالتان (اعمال بدتان) را برایتان زینت می دهد:

فَلَوْ لَا إِذِ جَاءَهُمْ بِآسُنَا تَضَرَّعُوا وَ لَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (انعام/۴۳)

وَ إِذِ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَ قَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَ إِنِّي جَارٌ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِتْنَانَ نَكَصَ عَلَى عَقِبَيْهِ وَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَ اللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ (انفال/۴۸)

تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَهَوَّ وَ لِيَهُمُ الْيَوْمَ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (نحل/۶۳)

وَ جَدَّتْهَا وَ قَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ (نمل/۲۴)
وَ عَادًا وَ ثَمُودَ وَ قَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِينِهِمْ وَ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَ كَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ (عنكبوت/۳۸)
۶ بار دیگر گفته برای بدها عملشان زینت داده شده؛ که این را درست نقطه مقابل بر بینه‌ای از جانب خدا بودن قرار داده

أَوْ مَنْ كَانَ مِيتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَ جَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مِثْلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ زَيْنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (انعام/۱۲۲)

إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضِلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحِلُّونَهُ عَامًا وَ يَحْرِمُونَهُ عَامًا لِيُؤَاطُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَيَحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ لَهُمْ سُوءَ أَعْمَالِهِمْ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ (توبه/۳۷)

وَ إِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَنْ لَمْ يَدْعُنَا إِلَى ضُرِّ مَسَّهُ كَذَلِكَ زَيْنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (يونس/۱۲)

أَفَمَنْ زَيْنَ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ (فاطر/۸)

أَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ فَاطَّلَعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَاذِبًا وَكَذَلِكَ زَيْنَ لَفِرْعَوْنَ سُوءَ عَمَلِهِ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ وَ مَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ (غافر/ ۳۷)

أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيْتِهِ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زَيْنَ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ وَ اتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ (محمد/ ۱۴)

۲ بار هم می‌گوید اصل این زینت دادن کار خود ما بوده؛ یعنی شیطان در نظام خدا تعریف شده نه اینکه کار از دست خدا دررفته باشد:

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (انعام/ ۱۰۸)

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيْنًا لَهُمْ أَعْمَالُهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ (نمل/ ۴)

البته در جایی می‌گوید ما اینها را زینت زمین قرار دادیم (نه زینت انسان) ولی شیطان کاری می‌کند که ما خودمان را در حد زمین و زمینی‌ها می‌بینیم و اینها را زینت خودمان می‌پنداریم

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا (كهف/ ۷)

۱ بار هم می‌گوید: هرکس این زینت را می‌خواهد تمام بهش می‌دهیم

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَ زِينَتَهَا نُوفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَ هُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ (هود/ ۱۵) أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَ حَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَ بَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۶) أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيْتِهِ مِنْ رَبِّهِ وَ يَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ وَ مِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَ رَحْمَةً أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ مَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ فَلَا تَكُ فِي مَرِيَّةٍ مِنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَ لَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ (هود/ ۱۷)

پس صرف اینکه به نظرم قشنگ و خوب می‌آید کافی نیست

روضه

بحار الأنوار (ط - بیروت)، ج ۷۸، ص: ۲۵۵

مصباح الانوار: عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ ع قَالَ: لَمَّا حَضَرَتْ فَاطِمَةُ الْوَفَاءُ كَانَتْ قَدْ ذَابَتْ مِنَ الْحُزْنِ وَ ذَهَبَ لَحْمُهَا فَدَعَتْ أَسْمَاءَ بِنْتَ عَمَيْسٍ وَ قَالَ أَبُو بَصِيرٍ فِي حَدِيثِهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ أَنَّهَا دَعَتْ أُمَّ أَيْمَنَ فَقَالَتْ يَا أُمَّ أَيْمَنَ اصْنَعِي لِي نَعْشًا يُوَارِي جَسَدِي فَإِنِّي قَدْ ذَهَبَ لَحْمِي فَقَالَتْ لَهَا يَا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ ص أَلَا أُرِيكِ شَيْئًا يُصْنَعُ فِي أَرْضِ الْحَبَشَةِ قَالَتْ فَاطِمَةُ بَلَىٰ فَصَنَعَتْ لَهَا مِقْدَارَ ذِرَاعٍ مِنْ جَرَانِدِ النَّخْلِ وَ طَرَحَتْ فَوْقَ النَّعْشِ تَوْبًا فَعَطَّاهُ فَقَالَتْ فَاطِمَةُ ع سَتَرْتَنِي سَتَرَكَ اللَّهُ مِنَ النَّارِ.

«سير أعلام النبلاء» (راشدون / ٥٤ ط الرسالة): «تاريخ الإسلام - ت تدمرى» (٣ / ٤٧):

قَالَ يَزِيدُ بْنُ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ: **مَكَثَتْ فَاطِمَةُ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صِ سِتَّةَ أَشْهُرٍ وَهِيَ تَذُوبٌ**

«التحفة اللطيفة في تاريخ المدينة الشريفة» (٩ / ٣٤٨ ط مركز دراسات المدينة) (سखाوى ٨٣١-٩٠٢)

حرف الفاء ... [٥٣٥٧] فاطمة الزهراء

«ابنة سيد البشر، وسيدة نساء هذه الأمة، وتكنى فيما بلغنا: أم أبيها، وأمها أم المؤمنين خديجة ابنة خويلد بن أسد، دخل بها على بعد وقعه بدر وقد استكملت خمس عشرة سنة فأكثر، وانقطع نسب رسول الله صلى الله عليه وسلم [إلا منها]، وقال: **"هي بضعة مني، يربيني ما أربها ويؤذيني ما آذها"**، وفيها وفي زوجها وابنيهما نزلت: **{إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا}** [الأحزاب: ٣٣] **فَجَلَّلَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكِسَاءٍ وَقَالَ: "اللَّهُمَّ أَهْلُ بَيْتِي"**، ومناقبها شهيرة كثيرة جمعها الحاكم وغيره، قالت عائشة: ما رأيت قط أحدا أفضل منها غير أبيها، وقال صلى الله عليه وسلم: **"أفضل نساء أهل الجنة: خديجة، وفاطمة، ومريم، وآسية"**، وفي روايته: **"سيدة نساء أهل الجنة فاطمة إلا ما كان من مريم"**

روى عنها: ابنها الحسين، وعائشة، وأم سلمة، وأنس، وغيرهم. وأسر إليها النبي صلى الله عليه وسلم في مرضه، وقالت بعد موته لأنس: **كَيْفَ طَابَتْ أَنْفُسُكُمْ أَنْ تَحْتُوا التُّرَابَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَمَكَثَتْ بَعْدَهُ أَشْهُرًا**، قيل: ستة كما للأكثر يزيد قليلا، وقيل: ثلاثة، وقيل: ثمانية، وقيل غير ذلك، **وهي تذوب**، وكانت أول آله صلى الله عليه وسلم لحوقا به، وماتت في جمادى الآخرة سنة إحدى عشرة، وقيل في ليلة الثلاثاء لثلاث خلون من رمضان منها، ودفنها على بالبقيع ليلا بعد هدأه بعد أن غسلها ولم يؤذن بها أحدا، وصلى عليها، وقيل: صلى عليها العباس، ونزل في حفرتها هو وعلى والفضل، وقيل: إنما دفنت في زاوية بدار عقيل بينها وبين الطريق سبعة أذرع، والصحيح أن عمرها أربع وعشرون سنة، كان مولدها وقريش تبنى الكعبة، وغسلها على، وقالت لأسماء ابنة عميس: **إِنِّي لَأَسْتَقْبِحُ مَا يَصْنَعُ بِالنِّسَاءِ، يُطْرَحُ عَلَى الْمَرَأَةِ الثَّوْبُ فَيَصْفَهَا، فَقَالَتْ لَهَا: يَا ابْنَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا أُرِيكَ شَيْئًا رَأَيْتَهُ بِالْحَبْشَةِ، فَدَعَتْ بِجِرَائِدِ رَطْبَةٍ فَحَتَّتَهَا، ثُمَّ طَرَحَتْ عَلَيْهَا ثَوْبًا، فَقَالَتْ: مَا أَحْسَنَ هَذَا وَأَجْمَلَهُ، فَإِذَا أَنَا مِتُّ فَغَسَّلِيْنِي أَنْتَ وَعَلِيٌّ، وَلَا تُدْخِلِيْنَ أَحَدًا عَلَيَّ، فَلَمَّا تُوفِيَتْ جَاءَتْ عَائِشَةُ تَدْخُلُ، فَقَالَتْ أَسْمَاءُ: لَا، فَشَكَّتْهَا إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَجَاءَ فَوَقَفَ عَلَى الْبَابِ فَكَلَّمَ أَسْمَاءَ، فَقَالَتْ: هِيَ أَمْرَتِي، قَالَ: فَاصْنَعِي مَا أَمَرْتُكَ، ثُمَّ انصرفت» قال ابن عبد البر: فهي أول من غطى نعشها في الإسلام على تلك الصفة، وهي في **"التهديب"**، وأول **"الإصابة"**، وابن حبان.**

بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ٤٣، ص: ٢١٨

مصباح الانوار: عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ قَالَ: **لَمَّا حَضَرَتْ فَاطِمَةَ الْوَفَاةُ بَكَتُ فَقَالَ لَهَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ يَا سَيِّدَتِي مَا يُبْكِيكِ قَالَتْ أَبْكِي لِمَا تَلْقَى بَعْدِي** فَقَالَ لَهَا لَا تَبْكِي فَوَاللَّهِ إِنَّ ذَلِكَ لَصَغِيرٌ عِنْدِي فِي ذَاتِ اللَّهِ قَالَ وَ أَوْصَتْهُ أَنْ لَا يُؤْذَنَ بِهَا الشَّيْخِينَ ففعل.

«صحيح البخارى» (٥ / ١٣٩):

٢٢٤٠ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عَقِيلٍ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ، بِنْتُ النَّبِيِّ صَ ارْسَلَتْ إِلَى أَبِي بَكْرٍ تَسْأَلُهُ مِيرَاثَهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِالْمَدِينَةِ، وَفَدَكَ وَمَا بَقِيَ مِنْ خُمْسِ خَيْبَرَ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَ قَالَ: «لَا تُورَثُ، مَا تَرَكَْنَا صَدَقَةً، إِنَّمَا يَأْكُلُ آلُ مُحَمَّدٍ صَ فِي هَذَا الْمَالِ»، وَإِنِّي وَاللَّهِ لَا أَعِيرُ شَيْئًا مِنْ صَدَقَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَ عَنْ حَالِهَا الَّتِي كَانَ عَلَيْهَا فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَ، وَلَأَعْمَلَنَّ فِيهَا بِمَا عَمَلَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَ. فَأَبَى أَبُو بَكْرٍ أَنْ يَدْفَعَ إِلَى فَاطِمَةَ مِنْهَا شَيْئًا، فَوَجَدَتْ فَاطِمَةَ عَلَى أَبِي بَكْرٍ فِي ذَلِكَ، فَهَجَرَتْهُ فَلَمْ تُكَلِّمَهُ حَتَّى تُوَفِّيَتْ، وَعَاشَتْ بَعْدَ النَّبِيِّ صَ سِتَّةَ أَشْهُرٍ، فَلَمَّا تُوَفِّيَتْ دَفَنَهَا زَوْجُهَا عَلَى لَيْلًا، وَلَمْ يُؤْذِنْ بِهَا أَبَا بَكْرٍ وَصَلَّى عَلَيْهَا، وَكَانَ لِعَلِيِّ مِنَ النَّاسِ وَجْهٌ حَيَاةَ فَاطِمَةَ، فَلَمَّا تُوَفِّيَتْ اسْتَنَكَرَ عَلِيُّ وَجُوهَ النَّاسِ، فَالْتَمَسَ مُصَاحِحَةَ أَبِي بَكْرٍ وَمُبَايَعَتَهُ، وَلَمْ يَكُنْ يُبَايِعُ تِلْكَ الْأَشْهُرَ، فَأَرْسَلَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ: أَنْ ائْتِنَا وَلَا يَأْتِنَا أَحَدٌ مَعَكَ، كَرَاهِيَةً لِمَحْضَرِ عُمَرَ...

٩. تأويل خبر [«من أحبنا أهل البيت؛ فليستعد للفقير جلابا، أو تجفافا»]

روى أبو عبيد القاسم بن سلام في كتابه غريب الحديث، عن أمير المؤمنين عليه السلام أنه قال: «من أحبنا أهل البيت؛ فليستعد للفقير جلابا، أو تجفافا».

قال أبو عبيد: قد تأول بعض الناس هذا الخبر على أنه أراد به الفقر في الدنيا، قال: وليس ذلك كذلك؛ لأننا نرى فيمن يحبهم مثل ما نرى في سائر الناس، من الغنى والفقر، ولا تمييز بينهما، قال: والصحيح أنه أراد الفقر في يوم القيامة، وأخرج الكلام مخرج الموعظة والنصيحة والحث على الطاعات، فكأنه أراد: من أحبنا فليعد لفقره يوم القيامة ما يجبره من الثواب، والقرب إلى الله تعالى، والزلف عنده. قال أبو محمد عبد الله بن مسلم بن قتيبة: وجه الحديث خلاف ما قاله أبو عبيد، ولم يرد إلا الفقر في الدنيا؛ ومعنى الخبر أن من أحبنا فليصبر على التقلل من الدنيا والتقنع فيها، وليأخذ نفسه بالكف عن أحوال الدنيا وأعراضها؛ وشبه الصبر على الفقر بالتجفاف أو الجلاب؛ لأنه يستر الفقر كما يستر الجلاب أو التجفاف البدن. قال: ويشهد لصحة هذا التأويل ما روى عنه عليه السلام أنه رأى قوما على باب، فقال: يا قنبر، من هؤلاء؟ فقال له قنبر: هؤلاء شيعتك، فقال: ما لى لا أرى فيهم سيما الشيعة؟ قال: وما سيما الشيعة؟ قال: خمص البطون من الطوى، يبس الشفاه من الظما، عمش العيون من البكاء؛ هذا كله قول ابن قتيبة.

و الوجهان جميعا فى الخبر حسان؛ و إن كان الوجه الذى ذكره ابن قتيبة أحسن و أنصح .

ويمكن أن يكون فى الخبر وجه ثالث تشهد بصحته اللغوة؛ و هو أن أحد وجوه معنى لفظة الفقر أن يحز أنف البعير حتى يخلص إلى العظم أو قريب منه، ثم يلوى عليه حبل، يذل بذلك الصعب، يقال: فقره يفقره فقرا إذا فعل ذلك به، و بعير مفقور و به فقرة، و كل شيء حزته و أثرت فيه فقد فقرته تفقيرا؛ و منه سميت الفاقة، و قيل سيف مفقر؛ فيحمل القول على أنه عليه السلام أراد: من أحبنا فليزِم نفسه و ليخطمها و ليقدها إلى الطاعات، و يصرفها عما تميل طباعها إليه من الشهوات، و ليدللها على الصبر عما كره منها، و مشقة ما أريد منها؛ كما يفعل ذلك بالبعير الصعب؛ و هذا وجه فى الخبر ثالث لم يذكر، و ليس يجب أن يستبعد حمل الكلام على بعض ما يحتمله إذا كان له شاهد من اللغة و كلام العرب؛ لأن الواجب على من يتعاطى تفسير غريب الكلام و الشعر أن يذكر كل ما يحتمله الكلام من وجوه المعانى؛ فيجوز أن يكون أراد المخاطب كل واحد منها منفردا، و ليس عليه العلم بمراده بعينه؛ فإن مراده مغيب عنه، و أكثر ما يلزمه ما ذكرناه من ذكر وجوه احتمال الكلام.

جلسه چهارم (۱۴ آذر ۱۴۰۳)

يَا مُتَّحِنُهُ اَمْتَحَنَكَ اللهُ الَّذِي خَلَقَكَ قَبْلَ اَنْ يَخْلُقَكَ فَوَجَدَكَ لَمَّا اَمْتَحَنَكَ صَابِرَةً وَ زَعَمْنَا اَنَّا لَكَ اَوْلِيَاءُ وَ مُصَدِّقُونَ وَ صَابِرُونَ
لِكُلِّ مَا اَتَانَا بِهِ اَبُوكِ ص وَ اَتَانَا بِهِ وَصِيُّهُ ع فَاِنَّا نَسْأَلُكَ اِنْ كُنَّا صَادِقِيْنَا اِلَّا الْحَقَّ اِنَّا لَنَبَشِّرُ اَنْفُسَنَا بِاَنَّا قَدْ طَهَّرْنَا
بِوَلَايَتِكَ. (تهذيب الأحكام، ج ۶، ص ۱۰)

خلاصه جلسه قبل

گفتیم ما در جهان آمده‌ایم که امتحان بشویم؛ اهل بیت را قبل از ورود به دنیا امتحان کردند و چون موفق شدند فرستادند که آنها ما را در این امتحان کمک کنند؛ و ما مادام که:

(۱) صحنه امتحان بودن را درست نفهمیم (فکر کنیم برای کار خاصی آمده‌ایم غیر از امتحان پس دادن)

(۲) چگونگی کمک کردن آنها را نفهمیم (به جای رشد دادن، انتظار تقلب رساندن داشته باشیم)

(۳) خودمان به هدایت آنها تن ندهیم (اقدامی که از ما می‌خواهند انجام ندهیم)

به ثمر نخواهیم رسید (فقط مایه حسرت خود و آنها خواهیم بود) و آنان هم کاری به کار ما نخواهند داشت.

سراغ خطبه حضرت زهرا در جمع زنان مهاجر و انصار رفتیم. حضرت در آن خطبه ابتدا بیان می‌کند که من دیگر نمی‌خواهم در دنیا بمانم و کاری به کار شما ندارم؛ چون شما نخواستید تن به هدایت ما بدهید؛ و داشتیم این فراز را توضیح می‌دادیم که چرا آنها ولایت حضرت علی ع را خوش نداشتند؟ از سختگیر بودن او نگران بودند در حالی که او با نرمی تمام کار را پیش می‌برد که از آن نرم‌تر فرض ندارد؛ یعنی آن مقدار سختی و جدیت او برای این است که نرم‌ترین وضع حرکت میسر شود؛ و کسی که فکر کند آن سختی‌ها را کنار بگذاریم نرم‌تر خواهیم رفت اساساً در خطاست.

مدل حسابگری ما غلط است؛ جلو را عقب می‌اندازیم و عقب را جلو. چون روی انتخابهای خودمان خیلی حساب می‌کنیم. به ما اختیار دادند و فکر می‌کنیم حالا که توان انتخاب داریم همین مقدار دانایی مان برای انتخابمان کافی است؛ و قبول نمی‌کنیم که زوایایی در کار است که ممکن است مورد غفلت قرار داده باشیم. امام زمان در پاسخ به مطالبی که سعد در آنها مانده بود یکی از نکاتی که تاکید می‌کنند همین است که حضرت موسی در انتخابش اشتباه کرد چه رسد به ما:

ما با همین انتخابهایمان است که شخصیت خودمان را رقم می‌زنیم. فرق ما با حیوانات و فرشتگان این است که آنها همین‌اند که هستند؛ بخواهند یا نخواهند؛ اما برای ما شعاع اسفل سافلین تا اعلیٰ علیین گذاشته‌اند:

و تمام زندگی ما داستان نبرد ما با شیطان است در اینکه می‌خواهد آنچه باید انتخاب کنیم نکنیم. وقتی قرار به امتحان است و اینکه خودمان انتخاب کنیم باید گزینه رقیب هم جدی باشد و باید هر دو طرف ما را دعوت کنند: اگر آن طرف شیطان را گذاشته این طرف اهل بیت را گذاشته است و خودمان باید انتخاب کنیم که کدام طرف برویم. شیطان مرتب برای ما همه بدهیها را زینت می‌دهد: ۶ بار خدا تذکر داده که شیطان اعمالتان (اعمال بدتان) را برایتان زینت می‌دهد

ادامه بحث

در میان آیاتش برخی مهمتر است برای بحث ما:

با زینت دادن راه اصلی را می‌بندد:

وَجَدْتُمْهَا وَ قَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ (نمل/۲۴)
وَ عَادًا وَ ثَمُودَ وَ قَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِينِهِمْ وَ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَ كَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ (عنكبوت/۳۸)
با زینت دادن به ولایت بر انسانها می‌رسد

تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (نحل/۶۳)

۶ بار دیگر گفته برای بدها عملشان زینت داده شده؛ که این را درست نقطه مقابل بر بینه‌ای از جانب خدا بودن قرار داده

أَفَمَنْ زَيْنَ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبُ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ (فاطر/۸)

أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيْنَةٍ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زَيْنَ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ وَ اتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ (محمد/۱۴)

اصل این زینت دادن کار خود ما بوده؛ یعنی شیطان در نظام خدا تعریف شده نه اینکه کار از دست خدا دررفته باشد؛ و بر اثر زینت دادن کور می‌شوند. یعنی واقعیت را نمی‌بینند

وَ لَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (انعام/۱۰۸)

پس صرف اینکه به نظرم قشنگ و خوب می‌آید یا بدم می‌آید کافی نیست.

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (بقره/۲۱۶)

حضرت زهرا می‌خواهد این آیه را بگوید که:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرْهًا وَلَا تَعْضَلُوهُنَّ لِتَذَهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا (نساء/۱۹)

زینت دنیا موجب غفلت و پیروی از هوا و افراط می‌شود:

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا (كهف/۲۸)

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زِينَتًا لَّهُمْ أَعْمَالُهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ (نمل/۴)

وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا (۳۵) وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُدِدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا (كهف/۳۶)

انسان اساساً خوبی را می‌خواهد؛ ولی به جای آن دنبال بدی می‌رود

لَا يَسْأَلُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيُؤَسُّ قَنُوطٌ (فصلت/۴۹)

وَيَدْعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا (اسراء/۱۱)

و از آن مهمتر تشخیص خوب و خویتر یا بد و بدتر است؛ و از کارهای مهم شیطان در زینت دادنهایش این است که اولویت‌های ما را جابجا می‌کند.

بحار الأنوار (ط - بیروت)، ج ۷۵، ص: ۶

مِنْ كِتَابِ مَطَالِبِ السُّئُولِ، لِمُحَمَّدِ بْنِ طَلْحَةَ بْنِ كَلَامِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ع

لَيْسَ الْعَاقِلُ مَنْ يَعْرِفُ الْخَيْرَ مِنَ الشَّرِّ وَلَكِنَّ الْعَاقِلَ مَنْ يَعْرِفُ خَيْرَ الشَّرِّينِ

در مسیر درست حرکت کردن، سختی دارد؛ اما قابل مقایسه با سختی‌های در مسیر باطل حرکت کردن نیست؛ و این یکی از مهمترین اشتباهات ما در امتحانات است. مثل بچه‌ای که می‌گوید درس خواندن سخت است و با تقلب کردن می‌خواهد به مراتب بالا برسد. این را شیطان برایش زینت داده که نظام محاسباتی‌اش را به هم بریزد. اینجاست که حضرت فرمود:

اَسْتَبْدَلُوا الذُّنَابِي - وَ اللّٰهَ - بِالْقَوَادِمِ [وَ الْحَرُونَ بِالْقَاحِمِ] وَ الْعَجَزَ بِالْكَاهِلِ [العجز كالعضد مؤخر الشيء يؤنث و يذكر و هو للرجل و المرأة جميعا و الكاهل الحارك و هو ما بين الكتفين و كاهل القوم عمدتهم فى المهمات و عدتهم للشدائد و الملمات] فَرَعَمًا لِمَعَاطِسِ قَوْمٍ «يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا»

نکته مهم: حضرت زهرا **اولا در بالا** مى فرمايد بسيار سخت تر است و غالبا نمى رسد؛

ثانيا در ادامه توضيح مى دهند که همان مقدار که مى رسد اگر برسد (مثلا متخصص جراحى شود) ضربه اى که در آن جاىگاه به خودش و ديگران مى زند بمراتب بيستر است.

آيا به هدفشان (فرار از سختى حکومت حضرت على ع) خواهند رسيد؟

أَمَّا لَعَمْرُؤِ إِلَهَكَ لَقَدْ لَفِحَتْ [باردار شد] فَنظِرَةٌ [انتظروا أو انظروا نظره قليله] رَيْشَمَا تُنْتِجُ [چقدر بچه مى زايد] ثُمَّ احْتَلَبُوا طِلَاعَ الْقَعْبِ [القعب قدح من خشب يروى الرجل أو قدح ضخم؛ و احتلاب طلاع القعب هو أن يمتلئ من اللبن حتى يطلع عنه] دَمًا عَيْبِطًا [الطرى] وَ زَعَافًا [سم] مُمَقْرَأً [گياه صبر؛ تلخ و بدمزه] هُنَالِكَ «يَخْسِرُ الْمُبْطِلُونَ» (جاثيه/۲۷) وَ يَعْرِفُ التَّالُونَ غِبًّا [عاقبه] مَا أَسَسَ الْأَوْلُونَ. ثُمَّ طِيبُوا عَنْ أَنْفُسِكُمْ أَنْفُسًا [طاب نفس فلان بكذا أى رضى به من دون أن يكرهه عليه أحد و طاب نفسه عن كذا أى رضى ببذله] وَ اطْمَأْنِنُوا لِلْفِتْنَةِ جَاشًا [النفس و القلب؛ أى اجعلوا قلوبكم مطمئنه لنزول الفتنة] وَ أَبْشِرُوا بِسَيْفِ صَارِمٍ وَ هَرَجٍ شَامِلٍ وَ اسْتَبْدَادٍ مِنَ الظَّالِمِينَ، يَدْعُ فَيْئَكُمْ [الغنيمة و الخراج و ما حصل للمسلمين من أموال الكفار من غير حرب؛ يارانه!] زَهِيدًا [قليل] وَ زَرَعَكُمْ حَصِيدًا.

روضه

ادامه صحبتهاى حضرت على ع بعد از دفن شبانه

أَمَّا حُزْنِي فَسَرْمَدٌ وَ أَمَّا لَيْلِي فَمُسَهَّدٌ وَ هَمٌّ لَّا يَبْرَحُ مِنْ قَلْبِي أَوْ يَخْتَارَ اللّٰهُ لِي دَارَكَ الَّتِي أَنْتَ فِيهَا مُقِيمٌ؛ كَمَدٌ [حزن مكتوم و شديد] مُقِيحٌ [چرك خون که بيرون مى زند] وَ هَمٌّ [غم همراه با اضطراب] مُهَيِّجٌ؛ سَرْعَانَ مَا فَرَّقَ بَيْنَنَا؛ وَ إِلَى اللّٰهِ أَشْكُو

وَ سَتَبْنُوكَ ابْتِكًا بِنِظَافِرٍ أُمَّتِكَ عَلَى هَضْمِهَا فَأَحْفَهَا السُّؤَالَ وَ اسْتَحْبِرَهَا الْحَالَ

جلسه پنجم (۱۵ آذر ۱۴۰۳)

خلاصه جلسات قبل

گفتیم ما در جهان آمده‌ایم که امتحان بشویم؛ اهل بیت را قبل از ورود به دنیا امتحان کردند و چون موفق شدند فرستادند که آنها ما را در این امتحان کمک کنند؛ و ما مادام که:

(۱) صحنه امتحان بودن را درست نفهمیم (فکر کنیم برای کار خاصی آمده‌ایم غیر از امتحان پس دادن)

(۲) چگونگی کمک کردن آنها را نفهمیم (به جای رشد دادن، انتظار تقلب رساندن داشته باشیم)

(۳) خودمان به هدایت آنها تن ندهیم (اقدامی که از ما می‌خواهند انجام ندهیم)

به ثمر نخواهیم رسید (فقط مایه حسرت خود و آنها خواهیم بود) و آنان هم کاری به کار ما نخواهند داشت.

سراغ خطبه حضرت زهرا در جمع زنان مهاجر و انصار رفتیم. این جلسه ابتدا یک مروری بر کل خطبه داشته باشیم:

ابتدایش حضرت در آن خطبه ابتدا بیان می‌کند که من دیگر نمی‌خواهم در دنیا بمانم و از سستی مردان شما خسته شدم

فَقَالَتْ: أَصَبَحْتُ وَاللَّهِ عَائِفَةً [کارهه] لِدُنْيَاكُمْ قَالِيَةً [مبغضه] لِرِجَالِكُمْ [/ لِدُنْيَاكُمْ قَالِيَةً لِرِجَالِكُمْ] لَفَطْتَهُمْ قَبْلَ أَنْ عَجَمْتَهُمْ وَ
شَنَاتُهُمْ [سَمْتَهُمْ] بَعْدَ أَنْ سَبَرْتَهُمْ [امتحنتهم] فَفَبِحَا لِفُلُولٍ [کند شدن] الْحَدِّ [وَوَاللَّعِبِ بَعْدَ الْجِدِّ وَ قَرَعَ الصَّفَاةَ] (کوبیدن شمشیر بر
روی سنگ بسیار سخت) [و خَوَّرَ [الضعف و الانكسار] الْقَنَاءَ [الرمح] وَ خَطَلِ [اضطراب] الرَّأْيِ وَ بِنَسَ «مَا قَدَمْتُ لَهُمْ أَنْفُسَهُمْ أَنْ
سَخَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ فِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ» (مائده/۸۰)

لذا دیگر کاری به کار شما ندارم؛ چون شما نخواستید تن به هدایت ما بدهید؛

لَا جَرَمَ لَقَدْ قَلَدْتُهُمْ رِبْقَتَهَا وَ شَنَنْتُ [صَبَبْتُ] عَلَيْهِمْ عَارَهَا [و حَمَلْتُهُمْ أَوْقَتَهَا] فَجَدَعًا [بینی‌اش بُریده باد؛ کنایه از: خدا خیر را
از او برکند] وَ عَقْرًا [قطع کردن پای مرکب؛ نازا شدن] وَ سُحْقًا [دور باد؛ در هم کوبیده باد؛ نابود باد] لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ. وَيَحَهُمْ أَنِّي
زَحْزَحُوهَا [کناره‌گیری کردن و دور شدن از مسیر اصلی] عَنِ رِوَاسِي الرِّسَالَةِ وَ قَوَاعِدِ النُّبُوَّةِ وَ مَهْبِطِ الْوَحْيِ الْأَمِينِ وَ الطَّبِينِ [الظن
الحاذق؛ پزشکان؛ عالمان به درمان] بِأَمْرِ الدُّنْيَا وَ الدِّينِ «أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ» (زمر/۱۵)

بعد توضیح می‌دهند که چرا آنها ولایت حضرت علی ع را خوش نداشتند؟

وَمَا نَقَمُوا [عتبوا علیه و کرهوا شیئا منه] مِنْ أَبِي حَسَنِ؟! نَقَمُوا وَاللَّهِ مِنْهُ نَكِيرٌ سَيْفِهِ وَشِدَّةٌ وَطَأْتَهُ [لگدمال کردنش] وَنَكَالَ وَقَعْتَهُ [صدمه و آسیب جنگ] وَتَنَمَّرُهُ [تغضبه یقال تنمر الرجل إذا غضب و تشبه بالنمر] فِي ذَاتِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

چه اشتباه می کردند در همین محاسبه شان : از سختگیر بودن او نگران بودند در حالی که او با نرمی تمام کار را پیش می برد که از آن نرم تر فرض ندارد

وَ اللَّهُ لَوْ تَكَأَفُوا [کفوا آیدیهم عنه] عَنْ زِمَامٍ نَبَذَهُ رَسُولُ اللَّهِ ص لَاعْتَلَفَهُ [لأخذه بیده] وَ لَسَارَ بِهِمْ سَيْرًا سُجْحًا [السير السهل] لَأ يَكْلُمُ خَشَاشَهُ وَ لَا يُتَعَنُّ رَاكِبُهُ وَ لَأُورِدَهُمْ مِنْهَلًا نَمِيرًا [گوارایی که قطع شدنی نیست] فَضْفَاضًا [الكثير؛ الواسع] تَطْفَحُ [تمتلی حتی تفيض] ضِفَّتَاهُ وَ لَأُصْدِرَهُمْ بِطَانًا [با شکم پر] قَدْ تَخَيَّرَ لَهُمُ الرَّيَّ [ضد العطش] غَيْرَ مُتَحَلٍّ مِنْهُ بِطَائِلٍ [غیر مستفید منه بکثیر] إِلَّا بِغَمْرِ [القدح الصغير] الْمَاءِ وَ رَدَعِهِ [منعه] سَوْرَةَ [ته مانده] السَّاعِبِ [گرسنه] وَ لَفُتِحَتْ عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ [مِنْ] السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ « (اعراف/۹۶) وَ سَيَأْخُذُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ.

آن مقدار سختی و جدیت او برای این است که نرم ترین وضع حرکت میسر شود؛ و کسی که فکر کند آن سختی ها را کنار بگذاریم و عوضش کنیم اساسا در خطاست؛ چون جایگزینش حتما بدتر است:

أَلَا هَلُمَّ فَاسْمَعْ وَ مَا عِشْتَ أَرَاكَ الدَّهْرُ الْعَجَبَ وَ إِنْ تَعْجَبْ وَ قَدْ أَعْجَبَكَ الْحَادِثُ! إِلَى أَيِّ سِنَادٍ اسْتَنْدُوا وَ بَأْيَةِ عُرْوَةٍ تَمَسَّكُوا [لِبئسَ المولى وَ لبئسَ العشيرُ] (حج/۱۳) «وَ بئسَ للظالمينَ بدلاً» (كهف/۵۰)

در مسیر درست حرکت کردن، سختی دارد؛ اما قابل مقایسه با سختی های در مسیر باطل حرکت کردن نیست؛ و این یکی از مهمترین اشتباهات ما در امتحانات است. مثل بچه ای که می گوید درس خواندن سخت است و با تقلب کردن می خواهد به مراتب بالا برسد. این را شیطان برایش زینت داده که نظام محاسباتی اش را به هم بریزد. اینجاست که حضرت فرمود:

اسْتَبْدَلُوا الذُّنَابِيَّ - وَاللَّهِ - بِالْقَوَادِمِ [وَ الْحَرُونَ بِالْقَاحِمِ] وَ الْعَجَزَ بِالْكَاهِلِ فَرَعْمًا لِمَعَاطِسِ قَوْمٍ «يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا» (كهف/۱۰۴) «أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَ لَكِن لَّا يَشْعُرُونَ» (بقره/۱۲) «أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّن لَّا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِي فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ» (يونس/۳۵).

یعنی توضیح دادند که مدل حسابگری ما غلط است؛ جلو را عقب می اندازیم و عقب را جلو. چون روی انتخابهای خودمان خیلی حساب می کنیم. و قبول نمی کنیم که زوایایی در کار است که ممکن است مورد غفلت قرار داده باشیم. حضرت موسی در انتخابش اشتباه کرد چه رسد به ما

گفتیم تمام زندگی ما داستان نبرد ما با شیطان است در اینکه می خواهد آنچه باید انتخاب کنیم نکنیم.

و آخرش پیش بینی کردند با این کاری که کردند آیا به هدفشان (فرار از سختی حکومت حضرت علی ع) خواهند رسید؟

أَمَّا لَعَمْرُؤِ إِلَيْكَ لَقَدْ لَقِحَتْ [باردار شد] فَظَرَّةٌ [انتظروا أو انظروا نظره قليله] رَيْثَمَا تَنْتَجُ [چقدر بچه می‌زاید] ثُمَّ احْتَلَبُوا طَلَاعَ الْقَعْبِ [القعب قدح من خشب يروى الرجل أو قدح ضخم؛ و احتلاب طلاع القعب هو أن يمتلئ من اللبن حتى يطلع عنه] دَمًا عَيْبًا [الطرى] وَ زَعَافًا [سم] مُمَقْرَأً [گیاه صبر؛ تلخ و بدمزه] هُنَالِكَ «يَخْسَرُ الْمُبْطُلُونَ» (جائیه ۲۷) وَ يَعْرِفُ التَّالُونَ غِبًّا [عاقبه] مَا أَسَسَ الْأَوْلُونَ. ثُمَّ طِيبُوا عَنْ أَنْفُسِكُمْ أَنْفُسًا [طاب نفس فلان بكذا أى رضى به من دون أن يكرهه عليه أحد و طاب نفسه عن كذا أى رضى ببذله] وَ اطْمَأْنُونُوا لِلْفِتْنَةِ جَاشًا [النفس و القلب؛ أى اجعلوا قلوبكم مطمئنه لنزول الفتنة] وَ أَبْشِرُوا بِسَيْفِ صَارِمٍ وَ هَرَجِ شَامِلٍ وَ اسْتِدَادٍ مِنَ الظَّالِمِينَ، يَدْعُ فَيْئُكُمْ [الغنيمة و الخراج و ما حصل للمسلمين من أموال الكفار من غير حرب؛ يارانه!] زَهِيدًا [قليل] وَ زَرَعَكُمْ حَصِيدًا.

ادامه بحث

آیا خودمان و بر اساس تشخیص مستقل خودمان انتخاب کنیم یا نه؟

از طرفی گفتیم ما با همین انتخابهایمان است که شخصیت خودمان را رقم می‌زنیم. اصلا فرق انسان با فرشته و حیوان در این است که خودش باید خودش را رقم بزند؛ آنها همین‌اند که هستند؛ بخوانند یا نخوانند؛ اما برای ما شعاع اسفل سافلین تا اعلی علین گذاشته‌اند.

از آن طرف دارم می‌گویم شیطان بشدت زینت می‌دهد که انتخابهای ما اشتباه شود و حتی حضرت موسی ع هم در انتخابش اشتباهی کرد.

بالاخره خودمان تصمیم بگیریم یا اگر خودمان انتخاب کنیم اشتباه می‌کنیم؟

حضرت دارد این دو را جمع می‌کند:

اولش فرمود: اینکه محکم و قاطع بتوانیم تصمیم بگیریم مهم است: فَقُبْحًا لِقَوْلِ الْحَدِّ وَاللَّعِبِ بَعْدَ الْجِدِّ ... وَ خَطَلٍ [اضطراب] الرَّأْيِ. مواخذه‌شان می‌کند که چرا از مسیری که کاملا واضح است که درست است دست برداشتند: وَيَجْهَمُ أَنِّي زَحَزَحُوهَا عَنْ رِوَاسِي الرِّسَالَةِ وَقَوَاعِدِ النُّبُوَّةِ وَمَهْبِطِ الْوَحْيِ الْأَمِينِ وَالطَّبِينِ بِأَمْرِ الدُّنْيَا وَالِدِينِ

در ادامه فرمود با این انتخاب اشتباهتان چه بلایی سر خودتان آوردید؛ و کار را به جایی رساندید که دیگر ما کاری به کارتان نداریم و فقط برایتان حسرت می‌خوریم. لَّا جَرَمَ لَقَدْ قَلَّدْتَهُمْ رِبْقَتَهَا وَ شَنَنْتُ [صببت] عَلَيْهِمْ عَارَهَا ... و فراز پایانی‌اش:

اینجاست که باید در زندگی مان اصول و فروع را از هم جدا کنیم.

واقعا چه چیزی اصول و مبناست و چه چیزی تبعی؟ برخی سلیقه‌هایشان برایشان اصول است و دین برایشان تبعی. اینجاست که مساله ایمان و امتحان در ایمان جدی می‌شود:

۲۰ بار در قرآن مساله ایمان بالله و الیوم الآخر آمده است (غیر از سایر ترکیبات الله و الیوم الآخر مانند «یرجوا الله و الیوم الآخر»^{۱۳})

۱۳. إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (بقره/۶۲)

وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَ ارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَ مَنْ كَفَرَ فَأَمَتُّهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَ بئسَ الْمَصِيرُ (بقره/۱۲۶)

لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَ الْمَلَائِكَةِ وَ الْكِتَابِ وَ النَّبِيِّينَ وَ آتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّائِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ وَ الْمُؤْتُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَ الصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ (بقره/۱۷۷)

وَ الْمُطَّلَقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَ لَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَنَّ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ بَعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَ لَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ لِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (بقره/۲۲۸)

وَ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَّغُنَّ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَمْ أَزْكَى لَكُمْ وَ أَطْهَرُ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ وَ أَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (بقره/۲۳۲)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَ الْإِذْيِ كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ (بقره/۲۶۴)

يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَ أُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ (آل عمران/۱۱۴)

وَ مَا ذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ أَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَ كَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا (نساء/۳۹)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلًا (نساء/۵۹)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ الْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَ الْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَ مَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَ مَلَائِكَتِهِ وَ كِتَابِهِ وَ رَسُولِهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا (نساء/۱۳۶)

لَكِنَّ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَ الْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَ مَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ وَ الْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَ الْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ الْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا (نساء/۱۶۲)

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ الَّذِينَ هَادُوا وَ الصَّابِئُونَ وَ النَّصَارَى مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ عَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ (مائده/۶۹)

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ وَ لَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ (توبه/۱۸)

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَ عِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ جَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (توبه/۱۹)

لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ (توبه/۴۴)

إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ ارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَبِّهِمْ يَتَرَدَّدُونَ (توبه/۴۵)

و ۲۰ مورد هم ایمان به پیامبر و آنچه از جانب خدا نازل شده در ردیف اینها آمده است^{۱۴}

وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَهُمْ سِذِّخِلَهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (توبه/۹۹)

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيَشْهَدُ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ (نور/۲)

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ إِنْ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (مجادله/۲۲)

فَإِذَا بَلَغَ أَجَلُهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَى عَدْلٍ مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا (طلاق/۲)

۱۴. وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (بقره/۴)

وَأَمِنُوا بِمَا أَنْزَلْنَا مُصَدَقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِنِّي فَاتَتُونُ (بقره/۴۱)

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدَقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (بقره/۹۱)

قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْنَا وَمَا أَنْزَلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (بقره/۱۳۶)

أَمِنَ الرَّسُولُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ (بقره/۲۸۵)

رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ (آل عمران/۵۳)

وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنُوا بِالَّذِي أَنْزَلَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَجَهَ النَّهَارِ وَكَفَرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (آل عمران/۷۲)

قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَمَا أَنْزَلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (آل عمران/۸۴)

وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتَرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (آل عمران/۱۹۹)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آتَوُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدَقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وَجُوهًا فنَرُدَّهَا عَلَىٰ أَدْبَارِهَا أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعْنَا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا (نساء/۴۷)

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ يَرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا (نساء/۶۰)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَاليَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا (نساء/۱۳۶)

در یکی همین منطق ایمان به خدا و معاد و نبوت است که در این منطق، دنیا بازی است و آخرت و تقوا جدی است:

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ لَلدَّارِ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَ فَلَآ تَعْقِلُونَ (انعام/۳۲)

وَ مَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَ لَعِبٌ وَ إِنِ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (عنكبوت/۶۴)

إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ إِن تُوْمِنُوا وَ تَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أَجُورَكُمْ وَ لَا يَسْئَلْكُمْ أَمْوَالَكُمْ (محمد/۳۶)

اعلموا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَ مَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَ رِضْوَانٌ وَ مَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ (حديد/۲۰)

در این منطق وقتی فهمیدی همه کاره عالم خداست، می فهمی که روی خودت نباید خیلی حساب کنی:

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ (يونس/۵۸)

وَ إِن يَمَسُّسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَ إِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ مَن عِبَادِهِ وَ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ

(يونس/۱۰۷)

منطق دوم، منطق دلخواه و هوای نفس و دل به زینت‌های دنیا خوش کردن است که در این منطق، دین بازی است و دنیا

خیلی جدی است

لَكِن الرِّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَ الْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَ مَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَ الْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَ الْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ الْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ
الْآخِرِ أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا (نساء/۱۶۲)

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَتَّقُمُونَ مَنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلُ وَ أَنْ أَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ (مائده/۵۹)

وَ لَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ النَّبِيِّ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ وَ لَكِن كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ (مائده/۸۱)

وَ اعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَ مَا أُنزِلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا
يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَىٰ الْجَمْعَانِ وَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (انفال/۴۱)

وَ لَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَ قُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَ إِلَهُنَا وَ إِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَ نَحْنُ لَهُ
مُسْلِمُونَ (۴۶ عنكبوت/۴۶)

فَلِذَلِكَ فَادْعُ وَ اسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتَ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَ قُلْ آمَنْتُ بِمَا أُنزِلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَ أَمَرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمْ اللَّهُ رَبُّنَا وَ رَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَ لَكُمْ
أَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ (شورى/۱۵)

وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَ أَصْلَحَ بِهِمْ (محمد/۲)

فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَ رِسُولِهِ وَ التَّوْرَ الَّذِي أُنزِلْنَا وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (تغابن/۸)

وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَ لَهْوًا وَ غَرَّتَهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَ ذَكَرَ بِهِ أَنْ تُبْسَلَنَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَ لَا شَفِيعٌ وَ إِنْ تَعَدَلَ كُلٌّ عَدْلًا لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ (انعام/۷۰)

الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَ لَعِبًا وَ غَرَّتَهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَ مَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (اعراف/۵۱)

اینها کسانی‌اند که و به پیامبر می‌گویند کاری به کار اینها نداشته باش (همان انزکموها)؛ اینها از حیوان بدترند (خودشان این انتخاب را کردند):

أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أ فَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكَيْلًا (۲۵) أَمْ تَحْسَبُ أَنْ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا (فرقان/۲۶)

أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَ أَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَ خَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَ قَلْبِهِ وَ جَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ إ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (جاثیه/۲۳)

در اصول باید تمام توان عقل خودمان را به کار ببندیم و تحقیق کنیم؛ واقعا خدا و آخرتی در کار هست یا نه؟ کور و کر نشویم؟ بررسی کنیم. لذاست که توحید و معاد و نبوت عقلی است؛ و لذاست در شیعه امامت هم از اصول دین است؛ یعنی باید به طور جدی تکلیف خودمان را با مساله امامت حل کنیم؛ اما وقتی فهمیدیم امام لازم داریم آیا باید سراغ انتخاب و نظر خودمان برویم یا نظر خدا؟ در اینجا بود که حضرت موسی در انتخابش اشتباه کرد چه رسد به ما.

و همین طور بعد از اینکه فهمیدیم این شخص پیامبر خدا یا امام است در مسائلی که پیش می‌آید نظر او یا نظر خودمان؟

یعنی باید بگردیم و ولی پیدا کنیم؛ هرکس ولی‌ای برای خودش برمی‌گزیند و این مهمترین انتخاب ماست که هویت ما را رقم می‌زند. جلسه اول گفتم: خطبه حضرت زهرا بیان این دو گونه ولایت‌پذیری است که اگرایی در آن نیست:

این توضیح ایشان بسیار شباهت دارد با فرازی از آیه‌الکرسی: **لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ** (بقره/۲۵۶) **وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ** (بقره/۲۵۷) ۱۵

۱۵. اینجاست که محک ایمان واقعی مطرح می‌شود. منافقان کسانی‌اند که در برابر رسول (نه خدا) موضع می‌گیرند؛ و برای خروج از این نفاق عمیق، باید ولایت پیامبر ص را در هر اختلاف نظری پذیرفت؛ آن هم از ته دل:

در نقطه مقابل شیطان با زینت دادن به ولایت بر انسانها می‌رسد

تَاللّٰهِ لَقَدْ اَرْسَلْنَا اِلٰى اُمَمٍ مِّنْ قَبْلِكَ فَزَيَّنَّ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَهَوَوْا لِيَوْمِ الْيَوْمِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ (نحل/۶۳)

ما را ملزم نمی‌کند اما این گونه نیست که همه چیز را بر وفق مراد ما تنظیم کند:

وَ لَوْ يُعَجِّلُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتَعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَفُضِيَ اِلَيْهِمْ اَجَلُهُمْ فَتَدَّرُ الَّذِيْنَ لَا يَرْجُوْنَ لِقَاءَنَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (يونس/۱۱)

اینجاست که اینها این قدر بدبخت می‌شوند ما به زور زمام هدایت را به دست نخواهیم گرفت

فَيَا حَسْرَتِيْ لَكُمْ وَاَنْتِيْ بِكُمْ وَاَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ (هود/۲۸).

روضه

درد دل‌های امیرالمومنین ع با پیامبر ص بعد از دفن حضرت زهرا

وَ سَتْنِبُكَ اَبْتُكَ بِتَطَافُرِ اُمْتِكَ عَلٰى هَضْمِهَا فَاحْفَهَا السُّوَالِ وَ اسْتَخْبِرْهَا الْحَالَ فَكَمْ مِنْ غَلِيْلٍ [حراره الجوف، و حراره الحبّ و الحزن] مُعْتَلِجٍ بِصَدْرِهَا [متلاطم فيه؛ من اعتلجت الأمواج] لَمْ تَجِدْ اِلٰى بَثِّهِ [أى نشره. يقال: أبشتك سرى، أى أظهرته لك] سَبِيْلًا؛ وَ سَتَقُولُ وَ يَحْكُمُ اللّٰهُ وَ هُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِيْنَ

سَلَامٌ مُّودَعٍ لَّا قَالٍ وَ لَّا سَمٍ فَاِنْ اَنْصَرَفَ فَلَا عَن مَّلَالَةٍ وَ اِنْ اَقَمَ فَلَا عَن سُوِّ ظَنٍّ بَمَا وَعَدَ اللّٰهُ الصّٰبِرِيْنَ

وَ اَهَا وَ الصَّبْرُ اَيْمَنٌ وَ اَجْمَلٌ وَ لَوْ لَّا غَلَبَهُ الْمُسْتَوِلِيْنَ لَجَعَلْتُ الْمَقَامَ وَ اللَّبْثَ لِرَآمًا مَعْكُوفًا وَ لَأَعُوْلْتُ اِعْوَالَ التَّكْلِى عَلٰى جَلِيْلِ الرَّزِيَّةِ (لما امتحنك صابره).

فَبِعَيْنِ اللّٰهِ تُدْفَنُ اَبْتُكَ سِرًّا وَ تَهَضَّمُ حَقَّهَا وَ تَمْنَعُ اِرْتِنَهَا وَ لَمْ يَتَبَاعَدِ الْعَهْدُ وَ لَمْ يَخْلُقْ مِنْكَ الذِّكْرُ وَ اِلٰى اللّٰهِ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ الْمُشْتَكٰى وَ فَيْكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَحْسَنُ الْعَزَاةِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْكَ وَ عَلِيْهَا السَّلَامُ وَ الرُّضْوَانُ.

أَلَمْ تَرَ اِلٰى الَّذِيْنَ يَزْعُمُوْنَ اَنَّهُمْ اٰمَنُوْا بِمَا اُنزِلَ اِلَيْكَ وَ مَا اُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يَرِيْدُوْنَ اَنْ يَتَحَاكَمُوْا اِلٰى الطّٰغُوْتِ وَ قَدْ اَمَرُوْا اَنْ يَكْفُرُوْا بِهٖ وَ يَرِيْدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلٰلًا بَعِيْدًا (۶۰) وَ اِذَا قِيْلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَا اُنزِلَ اللّٰهُ وَ اِلٰى الرَّسُوْلِ رَاٰتِ الْمُنٰفِقِيْنَ يَصُدُوْنَ عَنْكَ صُدُوْدًا (۶۱) فَكَيْفَ اِذَا اَصَابَتْهُمْ مُصِيْبَةٌ بِمَا قَدَّمْتْ اَيْدِيَهُمْ ثُمَّ جَاؤُكَ يَخْلِفُوْنَ بِاللّٰهِ اِنْ اَرَدْنَا اِلَّا اِحْسَانًا وَ تَوْفِيْقًا (۶۲) اَوْلٰئِكَ الَّذِيْنَ يَعْلَمُ اللّٰهُ مَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ فَاَعْرَضَ عَنْهُمْ وَ عَظَّمَهُمْ وَ قُلَّ لَهُمْ فِيْ اَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيْغًا (۶۳) وَ مَا اَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا لِيُطَاعَ بِاِذْنِ اللّٰهِ وَ لَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَلَمُوْا اَنْفُسَهُمْ جَاؤُكَ فَاسْتَعْفَرُوْا اللّٰهُ وَ اسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُوْلُ لَوَجَدُوا اللّٰهُ تَوَّابًا رَّحِيْمًا (۶۴) فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى يُحْكَمُوْكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوْا فِيْ اَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَ يَسْلَمُوْا تَسْلِيْمًا (۶۵) وَ لَوْ اَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ اَنْ اِقْتُلُوْا اَنْفُسَكُمْ اَوْ اَخْرَجُوْا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوْهُ اِلَّا قَلِيْلٌ مِنْهُمْ وَ لَوْ اَنَّهُمْ فَعَلُوْا مَا يُوعَظُوْنَ بِهٖ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَ اَشَدَّ تَثْبِيْتًا (۶۶) وَ اِذَا لَاتَيْنَاهُمْ مِنْ لَدُنَّا اَجْرًا عَظِيْمًا (۶۷) وَ لَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا (۶۸) وَ مَنْ يُطِيعِ اللّٰهُ وَ الرَّسُوْلَ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّْنَ وَ الصّٰدِقِيْنَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصّٰلِحِيْنَ وَ حَسُنَ اَوْلٰئِكَ رَفِيْقًا (۶۹)